

تحلیل فضایی نشاط اجتماعی در سطح مناطق شهری مشهد

احمد بخارایی^{۱*}، نادر صنعتی شرقی^۲، شاه‌بختی رستمی^۳، محمدحسن شربتیان^۴

۱. استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور

۲. استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور

۳. دانشیار گروه جغرافیا دانشگاه پیام نور

۴. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور

(دریافت: ۱۳۹۷/۰۶/۱۹ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۹/۱۰)

Spatial analysis of social happiness in Mashhad

Ahmad Bokharai^{1*}, Nader Sanati Sharghi², ShahBakhti Rostami³, Mohammad Hasan Sharbatian⁴

1. Assistant Professor of Sociology and Department of Social Sciences, Payam Noor University

2. Assistant Professor of Sociology and Department of Social Sciences, Payam Noor University

3. Associate Professor of Urban Planning and Department of Geography, Payame Noor University

4. Ph.D. student of sociology, Payame Noor University

(Received: 10/Sep/2018)

Accepted: 01/Dec/2018)

Abstract:

Based on the definition of social happiness advocated by veenhoven, it can be posited that he considers happiness as the type of behavior that leads to desirable quality of life. The purpose of this paper is to define and analyze social happiness at urban areas. First of all, it should be noted that one who drives happiness by spreading joy through energetic behaviors and expressions, charm, humors and passions in friendly and intimate circles is considered as belonging to the warm-type happiness promotion category. Further, one who conveys a good sense to others belongs to the cold-type happiness promotion category. After interviewing the happiness promoters in this study, we came across people who were the opposite of the former group. We labeled them as happiness reception, who absorbed joy and happiness in the intimate circles. Based on this classification, it should be stated that as far as social vitality in cities is concerned, the social happiness variable and its components play a significant role in the life of individuals and urban planning. Based on this process, in the present paper a mixed research methods was used. The first step involved a qualitative study (collective case study). The second step was a quantitative analysis (survey) and the last step was the point interpolation. Based on these three steps, a random and spatial-regional based sampling was conducted. The research area was the city of Mashhad and its districts during the second half of 2018. The data collection instrument was a semi-structured interview, an interview-based questionnaire, and a spatial distribution mapping of the findings on the urban areas. The results showed that the social vitality of citizens was at the average level. Meanwhile, districts (1-2-4-5) were lower than average; district 9 was at the average level and districts (3-6-7-8-10-11-12 and Samen area) were higher than average. In terms of the social happiness, districts 10-11-12 had the highest and districts 1-4-5 had the lowest social vitality. In the urban areas of Mashhad, districts 10 and 5 had the highest and lowest social vitality among the 13 urban districts of the city, respectively.

Keywords: Spatial analysis, urban areas of Mashhad, social happiness, happiness promotion, happiness reception.

چکیده

با توجه به تعریف محوری نشاط اجتماعی بر پایه نظر وینه‌وون باید گفت که وی رفتاری را نشاط بخش می‌داند که موجب مطلوب بودن کیفیت زندگی می‌شود. بنابراین هدف این نوشتار تعریف تحلیل فضای نشاط اجتماعی در سطح مناطق شهری بوده است. ابتدا باید گفت فردی که نشاط خود را از طریق شیوه‌های رفتاری و بیانی با انرژی بالا، جذابیت، شوخ طبعی، شور و شغف در محافل صمیمی به دیگری سرایت می‌دهد، جزء تیپ گرم نشاط دهنده قرار می‌گیرد و اگر حس خوب را به دیگری انتقال دهد، تیپ سرد نشاط دهنده تعریف می‌شود. بعد از مصاحبه با افراد نشاط دهنده در این پژوهش به افرادی برخوردیم که عکس افراد نشاط دهنده بودند، این افراد نشاط گیرنده تعریف شده‌اند که حاصل نشاط آنها در محافل صمیمی رسیدن به آرامش و آسودگی خاطر بوده است. با توجه به این گروه‌بندی باید بیان کرد که درحوزه سرزندگی اجتماعی در شهرها، متغیر نشاط اجتماعی به همراه مولفه‌های آن نقش به‌سزایی در زندگی افراد و برنامه‌ریزی شهری خواهد داشت. براساس چنین فرایندی روش تحقیق این پژوهش به صورت ترکیبی بوده که در گام اول از روش کیفی (مطالعه موردی جمعی)، در مرحله بعد روش کمی (پیمایش) و در آخر هم از روش درون‌یابی نقطه‌ای استفاده شده است. نمونه‌گیری براساس این سه گام به صورت موردی نوعی، تصادفی و مکانی- منطقه‌ای بوده است. قلمرو تحقیق شهر مشهد و مناطق آن در نیمه اول سال ۱۳۹۷ بوده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه نیمه عمیق، پرسشنامه مصاحبه‌ای و ترسیم توزیع فضایی یافته‌ها بر روی نقشه مناطق شهری بوده است. یافته‌ها بیانگر این است که معیار نشاط اجتماعی شهروندان درحد متوسط بدست آمده است، مناطق (۱-۲-۴-۵) در موقعیت متوسط روبه پایین، منطقه ۹ در سطح متوسط و مناطق (۳-۶-۷-۸-۱۰-۱۱-۱۲-۱۳) و نامن) متوسط رو به بالا قرار گرفته‌اند. از نظر نشاط بخشی اجتماعی مناطق ۱۰-۱۱-۱۲ به ترتیب در بالاترین موقعیت نشاط اجتماعی و مناطق ۱-۴-۵ به ترتیب در پایین‌ترین موقعیت قرار داشته‌اند. در بین مناطق شهری مشهد منطقه ۱۰ در جایگاه اول نشاط بخشی اجتماعی و منطقه ۵ شهری در آخرین رتبه‌بندی مناطق ۱۳ گانه قرار گرفته است.

واژه‌های کلیدی: تحلیل فضایی، مناطق شهری مشهد. نشاط اجتماعی، نشاط دهنده، نشاط گیرنده.

* نویسنده مسئول: احمد بخارایی

E-mail: bokharai_ah@yahoo.com

*Corresponding Author: Ahmad Bokharai

مقدمه

فضاهای شهری از جمله مسائلی است که همواره ماهیت فرارشته ای دارد. به دلیل تأثیرگذاری همه جانبه طیف بسیاری از مطالعات بر ساخت، طراحی و شکل گیری فضاهای شهری، بخشی از تأثیرگذاری مبتنی بر فضای کالبدی شهرها ناشی از رفتارها و کنش های اجتماعی است. با توجه به اینکه نشاط اجتماعی بخشی از عناصر اساسی سرزندگی و کیفیت مطلوب زندگی اجتماعی شهروندان محسوب می شود، این مفهوم در سطح مناطق شهری با توجه به موقعیت اجتماعی، اقتصادی، و ساختار فرهنگی و برخورداری از امکانات شهری در هر منطقه ای می تواند موقعیت خاصی را در سطح مناطق شهری داشته باشد.

با توجه به آنچه بیان شد، نشاط اجتماعی در حوزه سرزندگی اجتماعی اولاً با احساسات انسانی همراه است و انسان نیازمند تداوم این حالت عاطفی در زندگی است، که از این طریق می تواند سرزنده بودن و شادابی را تقویت کند. دوم اینکه این احساسات فرح بخش ماهیت اجتماعی دارد؛ و به صورت روابط اجتماعی منجر به بقای سازمان اجتماعی می شود؛ که در نهایت سرزندگی اجتماعی را به وجود می آورد. سوم اینکه در زندگی اجتماعی، ساخت فرایند عاطفی نشاط به دیگری ناشی از عوامل اجتماعی و فرهنگی است تا بیولوژیکی و روانی (مقدس و قدرتی، ۱۳۹۰) بنابراین، این فرایند اجتماعی و فرهنگی می تواند در هر محیطی (روستا و شهر) به صورت فضای کالبدی با توجه به ساختار فرهنگ حاکم بر آن محیط به صورت توزیع فضایی تحلیل شود.

از سوی دیگر، بخشی از توسعه فضای اجتماعی شهر می تواند با سرزندگی اجتماعی در سطح مناطق و محله های شهری در قالب متغیری به نام نشاط اجتماعی و تیپ های آن مورد تحلیل قرار گیرد. در این ارتباط باید گفت که حکمرانی شهری خوب به طور مستقیم با رفاه ذهنی، آرامش و آسایش شهروندان و به صورت غیر مستقیم از طریق نشاط می تواند زمینه شکوفایی قابلیت ها و استعداد های جامعه را در سطح زندگی شهری نمایان کند (نوبری و رحیمی، ۱۳۸۹) به نقل از سقراط باید گفت که یکی از اهداف اصلی ایجاد شهر، تامین نشاط، سرزندگی و خوشبختی شهروندان است. به نظر وی ایجاد شهر را باید وسیله ای برای دستیابی به شادی، نشاط و سرزندگی داشت (دیو سالار و عالی شان، ۱۳۹۶:

۱۲۳). به عبارت دیگر شهر به مثابه موجودی زنده برای ادامه زندگی به سرزندگی و نشاط نیاز دارد. فضاهای صمیمانه شهری که در پی تعاملات اجتماعی (خانوادگی، دوستانه، همکاران، همسایگان و...) شکل می گیرد منجر به ارتقاء فرهنگ جامعه و در نهایت در بستر سازی نشاط اجتماعی افراد موثر است.

با توجه به ادبیات تجربی در حوزه نشاط، باید گفت که در ادبیات غرب مطالعات تجربی روش مند حوزه نشاط از دهه ۶۰ میلادی آغاز شده است. این نوع نگرش، از اواخر دهه ۷۰ به بعد با مطالعات "کیفیت زندگی" و "رضایت از زندگی" و "ایستارسنجی" تکوین یافته است (ذکایی، ۱۳۹۵: ۴۱۶). در اکثر تحقیقات دهه های اخیر در جامعه علمی ایران نشاط به عنوان یک متغیر وابسته مبتنی بر رویکرد روانشناسی با تأکید بر پرسشنامه آکسفورد مطالعه شده است. این مطالعات بر روی عوامل مختلفی تأکید شده است؛ که آن ها را می توان در پنج دسته قرار داد: **ویژگی های روانشناختی** (شخصیت، عزت نفس، برون گرایی، خوش بینی، احساس محرومیت) و **ویژگی های جمعیت شناختی** (جنس، وضعیت تأهل، تحصیلات) و **ویژگی های اقتصادی** (داشتن شغل و رضایت شغلی، درآمد، وضعیت مسکن) و **ویژگی های فرهنگی** (فعالیت های اوقات فراغت، اعتقادات مذهبی، سرمایه فرهنگی). **ویژگی های اجتماعی** (سرمایه اجتماعی، روابط اجتماعی توأم با اعتماد، تعامل اجتماعی، حمایت اجتماعی، انزوای اجتماعی، آنومی) (مرادی، ۱۳۹۵: ۱۷۴). با توجه به ادبیات جامعه ایران باید گفت وضعیت نشاط با تأثیر روانشناختی و تأثیر عوامل، بیشتر مورد مطالعه قرار گرفته است؛ و کمتر پیوندی بین حوزه جامعه شناسی و فضای شهری در این حوزه مطالعاتی صورت گرفته است. بنابراین در این نوشتار تحلیل فضایی وضعیت نشاط بخشی اجتماعی و مولفه های آن به صورت بین رشته ای در حوزه دانش جغرافیا و جامعه شناسی مورد نگارش درآمده است.

از منظر دیگر شادابی حلقه ای مفقوده در سرزندگی اجتماعی شهروندان جامعه ما از جمله شهر مشهد در دهه های اخیر بوده است. براساس مطالعه وضعیت نشاط مراکز استانی در سال (۱۳۹۴) برخی از مراکز استان های کشور (یزد، کرمانشاه و خراسان رضوی)، نسبت به میانگین جامعه که در حد متوسط (۳/۴۳) بوده است از وضعیت

کمرنگی برخوردار بوده‌اند. (<http://www.asriran.com>)
 با توجه به این پژوهش مشهد به عنوان دومین کلانشهر ایران و مرکز خراسان رضوی از منظر فقدان نشاط دارای رتبه سوم است که می‌تواند دلایل زیادی داشته باشد. تعاملات ضعیف اجتماعی، ارتباطات معیوب شهروندان، کمتر شدن روابط به واسطه حضور افراد نزدیک و صمیمی در جمع‌های راحت و خودمانی، کاهش انسجام و یکپارچگی روابط می‌تواند خطر ضعف درونی خانواده، خویشاوندی و آسیب اجتماعی را به دنبال آورد. در شهری که بارگاه ملکوتی امام هشتم (ع) شهری زیارتی و سیاحتی محسوب می‌شود؛ و تاکید زیادی بر احادیث رضوی و تبلیغ آن در خصوص دیدار با خویشاوندان و تشکیل جمع‌های صمیمی در سطح شهر شده است، نشاط به عنوان یک رویه در مواقعی خاص و نادر از آن استفاده می‌شود و بعد کنار گذاشته می‌شود. در نهایت باید بیان کرد که موضوع این نوشتار مطالعه نشاط اجتماعی و تیپ‌های آن به عنوان شاخصی از سرزندگی اجتماعی شهروندان در نظر گرفته شده است که با تکیه بر تحلیل فضایی توزیع یافته‌های در سطح مناطق بر مبنای روش ترکیبی با تکیه بر روند مطالعات بین رشته‌ای مورد کنکاش، توصیف و تحلیل فضایی قرار می‌گیرد.
 با چنین اهدافی که در سطور قبل بیان شد نوشتار حاضر به این سوال می‌پردازد که

نشاط اجتماعی چیست و چه سنخ‌هایی دارد. هریک از مناطق شهر مشهد در حوزه نشاط بخشی اجتماعی و تیپ‌های آن با توجه ساختار اجتماعی، و توسعه شهری در چه وضعیتی قرار دارد و نهایتاً مناطق شهر مشهد از نظر وضعیت نشاط اجتماعی و مؤلفه‌های آن به چند خوشه تقسیم می‌شود. بر پایه شناخت این مفهوم و تحلیل فضایی که از مناطق شهری می‌توان داشت در تحقیقات علمی بعدی راهکارهایی برای بهره‌مندی از افزایش نشاط اجتماعی با توجه به موقعیت فرهنگی و اجتماعی حاکم بر ساختار مناطق می‌توان ارائه داد.

داده‌ها و روش کار

در این پژوهش بر اساس رهیافت پراگماتیسم^۱، روش تحقیق خود را با تکیه بر مورد محوری و مسئله محوری بر

مبنای روش ترکیبی در حوزه رویه متوالی^۲ (کلارک و کرسول^۳ ۲۰۰۸) بیان می‌کند. در بخش روش کیفی تحقیق نیز با تکیه بر اهداف اکتشافی^۴ ابتدا نشاط اجتماعی مورد مطالعه اکتشافی بر اساس روش مصاحبه‌ای نیمه عمیق قرار گرفته و مقوله‌ها تعریف شده است. سپس بر مبنای روش کمی و سنجش مولفه ساخته شده در میدان تحقیق یافته‌ها جمع‌آوری شده؛ و در نهایت براساس روش درون‌یابی نقطه‌ای و مدل معیار سطح بندی مولفه‌ها و تیپ‌های متغیر مورد مطالعه با بهره‌مندی از تکنیک نرم افزار (GIS) به تحلیل فضایی وضعیت متغیر مورد مطالعه در سطح مناطق شهری پرداخته شده است.

در گام روش کیفی با تکیه بر مطالعه موردی جمعی^۵ (دلیل انتخاب آن برای دستیابی به ادراک بهتر (استیک،^۶ ۲۰۰۵: ۴۴۴) و بستر واقعی زندگی روزمره در جریان تعاملات اجتماعی فرد با دیگران که بر بودن^۷ متغیر (ابراهیمی لویه و میرزایی راجعونی، ۱۳۹۶) نشاط بخشی اجتماعی مورد کنکاش و توصیف قرار گرفته است.

در گام روش کمی از رویه پیمایش^۸ استفاده شده که عبارت از گردآوری انواع مختلف اطلاعات درباره یک محل یا اجتماع یا دوره‌ای خاص از زندگی اجتماعی که در آن به طور عمده از پرسشنامه مصاحبه‌ای استاندارد یا محقق ساخته استفاده می‌شود (قنادان و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۶۸). در روش کمی که به توصیف، پیش‌بینی و تبیین پدیده می‌پردازد (ببی، ۱۳۹۰: ۵۵۰) به صورت منطقی کمی سازی در راستای تبیین و تحلیل آماری اطلاعات پاسخگویان تفسیر می‌شود. (آلتینی و پارسکوس، ۱۳۹۴: ۱۱۹). در مرحله بعد از تکنیک سیستم اطلاعات جغرافیایی^۹ که امروز نقش پررنگی در تحلیل فضایی داده‌های اجتماعی در جامعه علمی ما دارد. با تکیه بر روش درون‌یابی نقطه به نقطه که مبتنی بر تخمین مدل‌های آماری است؛ و فرایندی است که طی آن می‌توان مقدار یک کمیت را در نقاطی با مختصات معلوم مشخص کرد. (قهرودی تالی، ۱۳۸۱: ۹۷) وضعیت نشاط اجتماعی و مولفه‌های آن بر روی نقشه‌های مناطق و

2. Sequential procedures

3. Clark & Creswell

4. Exploratory Objectives

5. Collective Case study

6. Stak

7. Noema

8. Survey Research

9. Geographic Information System (GIS)

1. pragmatism Approach

از آنجایی که جامعه هدف این پژوهش، دارای ساخت ناممکن و نامتجانس بوده است؛ در چنین مواردی، جامعه پژوهشی به «طبقات» مختلف تقسیم می شود، در واقع با بهره گیری از نمونه گیری طبقه ای جامعه به گروه های همگن تقسیم می شود، به طوری که افراد در هر طبقه شبیه و همگن باشند (ساروخانی، ۱۳۷۳: ۱۱۱). بر مبنای نمونه گیری منطقه ای و مکانی هم باید گفت که به تصادف محله های مناطق ۱۳ گانه شهر مشهد که در آن مرز بلوک ها، نواحی و محلات مشخص شده به تصادف محلات هر منطقه انتخاب شده است. سپس از هر منزل یک خانوار (شهروندان بالای ۱۸ سال)^۶ که واحد تحلیل این تحقیق محسوب می شوند به تصادف در نمونه ما برای جمع آوری اطلاعات مورد سنجش قرار گرفته است. در نهایت حجم نمونه آماری این تحقیق برابر با ۷۶۰ نفر برآورد شده است.

سوالات پرسشنامه طراحی شده بعد از گرفتن روایی محتوایی^۷ با نظرخواهی از پژوهشگران برجسته و صاحب نظر و پایایی^۸ از طریق آلفای کرونباخ، مورد استفاده قرار گرفت. (کرلینجر، ۱۳۷۴: ۱۳۳) که پایایی نهایی سوالات پرسشنامه نشاط اجتماعی و مولفه های آن برابر با (۰/۹۱) بدست آمده است.

از آنجایی که تحلیل فضایی نشاط اجتماعی در سطح مناطق شهر مشهد در این تحقیق مد نظر بوده است، برای درک بهتر موقعیت سیاسی، شهری، جمعیتی و ساختار اجتماعی مشهد، در جداول و نقشه های مرتبط با آن با توجه به آخرین آمار و اطلاعات موجود در سطور ذیل مورد توصیف قرار گرفته است.

قلمرو این تحقیق کلانشهر مشهد مرکز استان خراسان رضوی است که در سال ۱۳۹۶ با احتساب نواحی منفصل توس و قرقی با ۳۵۱۴۷ هکتار و مساحت ۳۲۸ کیلومتر مربع در شمال شرق ایران قرار داشته است. طول جغرافیایی ۵۹ درجه و ۲ دقیقه تا ۶۰ درجه و ۳۸ دقیقه و عرض جغرافیایی ۳۵ درجه و ۴۴ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۷ دقیقه به صورت شرقی - غربی در حوضه آبریز کشف رود، بین رشته کوه های بینالود و هزار مسجد

محله های شهری جهت توزیع فضایی یافته ها مورد توصیف قرار گرفته است.

نمونه گیری رویه کیفی براساس استدلال مریام^۱ (۲۰۰۲) شیوه نمونه گیری هدفمند بوده است که انتخاب محیط ها، زمان ها و افرادی است که می تواند در این نوع نمونه گیری اطلاعات مورد نیاز برای پاسخ به پرسش های پژوهش را فراهم کنند (مارشال و راسمن^۲، ۲۰۱۴). در روش کمی که جامعه آماری ما خانوارهای شهر مشهد به عنوان واحد تحلیل بوده است براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ برابر با ۹۳۰۰۴۵ بوده است. (گزیده شاخص های جمعیتی شهر مشهد، ۱۳۹۶: ۱۳). بنابراین، در این روش بر مبنای نمونه گیری احتمالی (صفری شالی، ۱۳۹۰: ۸۵) نمونه گیری طبقه ای نسبی یا متناسب با حجم^۳ ابتدا مورد استفاده قرار گرفته است و سپس نمونه گیری تصادفی ساده^۴ برای انتخاب پاسخگویان مورد نظر قرار گرفته است. در گام سوم هم از نمونه گیری مکانی مبتنی بر روش درون یابی از نمونه های نقطه ای استفاده شده است. به عبارتی نام دیگر این نوع نمونه گیری، نمونه گیری منطقه ای^۵ است، که بررسی شرایط زندگی در یک شهر یا یک پدیده در شهر را مبتنی بر واحدهای مسکونی، بلوک ها و مناطق شهری مورد نمونه قرار می دهد (ساروخانی، ۱۳۷۷: ۱۱۹). در این نمونه گیری بیشتر مطالعه پدیده و ویژگی های مکانی، نواحی جغرافیایی مورد تأکید است (حافظ نیا، ۱۳۹۳: ۱۵۶). از این رو با روش تصادفی بلوک های مناطق شهری به خوبی تعریف شده و محدوده هریک از آن ها کاملاً مشخص و مرزبندی آن ها طوری انجام شده که هر واحد مسکونی فقط در یک بلوک قرار می گیرد. البته باید گفت که بر اساس مرز بلوک ها بر روی نقشه ها، مرز محله ها و نواحی هم در این کار مشخص شده است؛ و داده ها جمع آوری شده براساس رویه درون یابی نقطه ای به نرم افزار (GIS) انتقال یافته و تحلیل فضایی داده ها مرتبط با هر محله، و منطقه که مرزبندی آن مشخص است به صورت یک خروجی جهت توصیف توزیع فضایی میانگین داده ها که در سطح هر منطقه متغیر و مولفه های آن از چه وضعیتی برخوردار است در قالب نقشه های مربوطه طراحی شده است.

۶ علت انتخاب این بازه سنی نیز این بود که مطابق ماده ۱ تعریف یونسکو، در کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹) افراد زیر ۱۸ سال کودک محسوب می شوند و فاقد مسئولیت پذیری و قانونمندی در نظر گرفته می شوند.

7. Face Validity

8. Reliability

1. Merriam

2. Marshall & Rossman

3. Proportional of Stratification Sampling

4. Sample Random Sampling

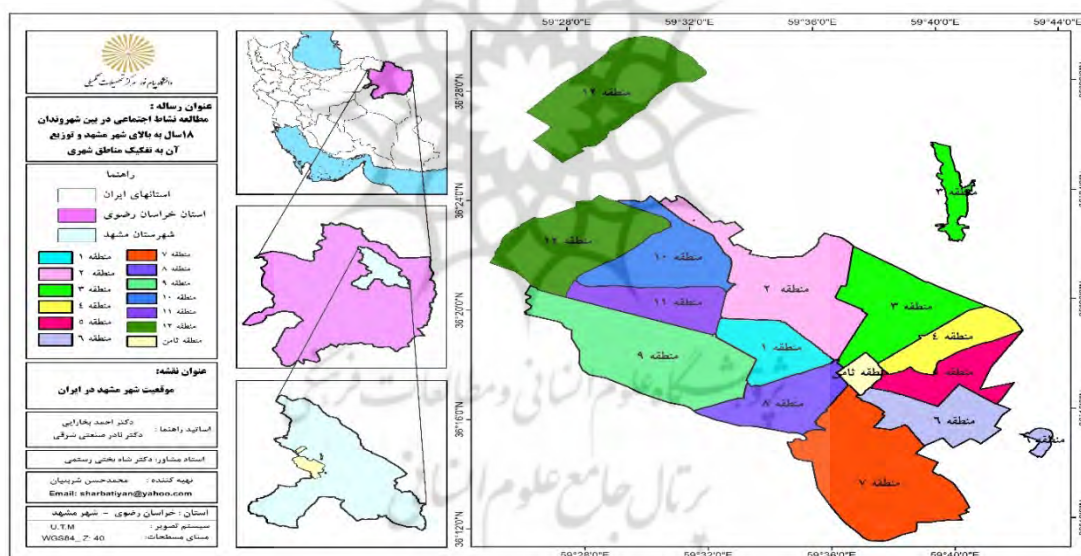
5. Zone Sampling

است (حیاتی، ۱۳۹۱: ۱۱۵). شکل‌گیری فضایی، زندگی اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی این شهر به طور کامل تحت تأثیر عوامل مذهبی بوده است. در حال حاضر این شهر، ۱۳ منطقه، ۳۷ ناحیه خدمات شهری، ۴۰ ناحیه شهرسازی و ۱۵۸ محله دارد (سالنامه آماری شهر مشهد ۹۵، ۱۳۹۶).

این شهر قرار گرفته است؛ و ارتفاع شهر از سطح دریا ۹۹۹ متر می‌باشد (سالنامه آماری شهر مشهد ۹۵، ۱۳۹۶). این شهر به عنوان دومین کلانشهر بزرگ کشور، کارکرد مذهبی - زیارتی دارد. (بدری و طیبی، ۱۳۹۱: ۱۵۳) در زمان افشاریان، پایتخت ایران بوده است، و دومین شهر پهناور ایران، بعد از تهران

جدول ۱. تعیین حجم نمونه جمعیت خانوار ساکن در هر منطقه شهری

منطقه	جمعیت خانوار ساکن در منطقه		منطقه	حجم نمونه		جمعیت خانوار ساکن در منطقه	منطقه
	پری تست	نهایی		پری تست	نهایی		
منطقه ۱	۵۵۲۲۱	۵	منطقه ۸	۲۹۹۸۹	۴	۳۰	منطقه ۱
منطقه ۲	۱۵۷۵۹۲	۱۷	منطقه ۹	۱۰۳۰۹۳	۱۰	۷۱	منطقه ۲
منطقه ۳	۱۲۵۶۵۹	۱۴	منطقه ۱۰	۹۲۰۱۸	۹	۶۰	منطقه ۳
منطقه ۴	۷۶۶۹۲	۹	منطقه ۱۱	۶۰۶۰۹	۸	۴۶	منطقه ۴
منطقه ۵	۴۸۵۹۳	۶	منطقه ۱۲	۳۲۵۱۷	۷	۲۵	منطقه ۵
منطقه ۶	۶۷۰۳۶	۸	منطقه ثامن	۴۵۲۵	۴	۱۵	منطقه ۶
منطقه ۷	۷۶۵۰۱	۹	مشهد	۹۳۰۰۴۵	۱۱۰	۶۵۰	منطقه ۷

شکل ۱. موقعیت سیاسی و شهری مشهد و مناطق آن

از آنجایی که شهر مشهد دومین کلان‌شهر کشور محسوب می‌شود؛ گروه‌های اجتماعی و منزلتی بسیار متنوعی دارد. در پژوهشی با عنوان سامانه اطلاعات اجتماعی مکانی شهر مشهد توسط یوسفی (۱۳۸۷)^۱ صورت گرفته است شهر مشهد به پنج خوشه منزلتی دسته‌بندی شده است.

بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ در سطح مناطق ۱۳ گانه شهری مشهد مناطق ۲، ۳ و ۱۰ شهری به ترتیب بیشترین تراکم جمعیتی و مناطق ثامن، ۸ و ۱۲ به ترتیب کمترین تراکم جمعیتی را دارند (گزیده شاخص‌های جمعیتی شهر مشهد، ۱۳۹۶: ۱۳). مشخصات اجتماعی و فرهنگی شهر مشهد به تفکیک در جدول ذیل به اختصار تنظیم شده است.

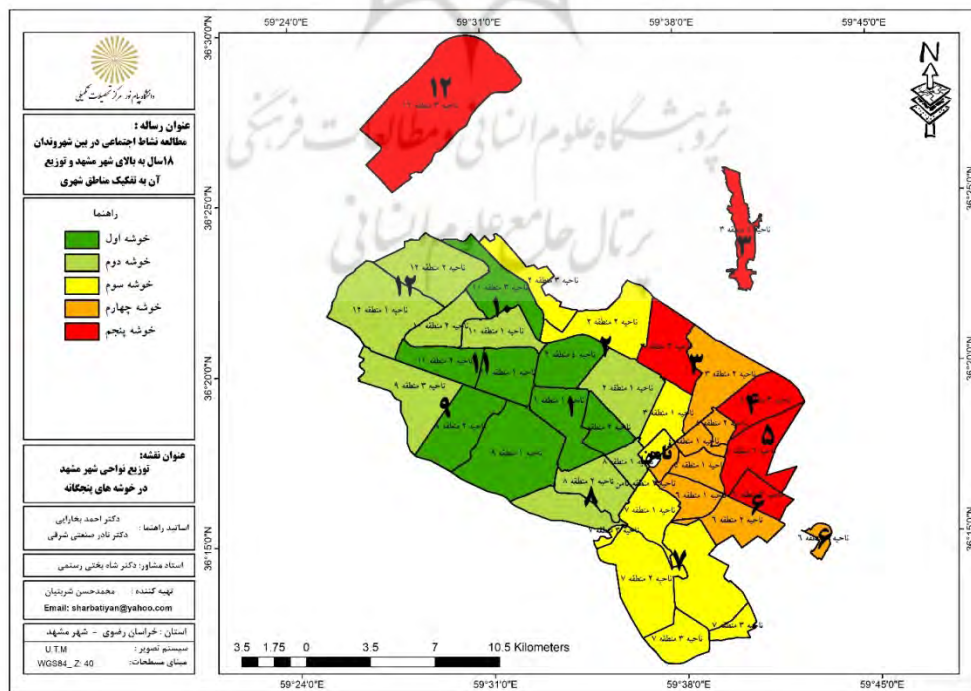
۱. این پژوهش به سفارش شهرداری مشهد در سال ۱۳۸۷ توسط علی یوسفی انجام شده است.

جدول ۲. مشخصات جمعیتی، اجتماعی و فرهنگی مشهد

منطقه	سال تأسیس	تعداد نواحی خدماتی	فروانی جمعیت هر منطقه	درصد مرد	درصد زن	تعداد خانوار	بعد خانوار	تفکیک خوشه‌های منزلتی مناطق شهری										
								۱	۲	۳	۴	۵	جمع					
منطقه ۱	۱۳۶۳	۲	۱۶۷۰۱۳	۵/۴۶	۸۱۶۱۹	۵/۳۲	۵۵۳۹۴	۵/۵۹	۸۵۳۹۴	۵/۳۲	۸۱۶۱۹	۵/۴۶	۲	-	-	-	-	۲
منطقه ۲	۱۳۶۲	۴	۵۱۳۳۶۵	۱۶/۷۸	۲۵۷۰۰۴	۱۶/۷۷	۱۵۷۵۹۲	۱۶/۸۰	۲۵۶۳۶۱	۱۶/۷۷	۲۵۷۰۰۴	۱۶/۷۸	۴	-	-	۲	۱	۴
منطقه ۳	۱۳۶۲	۴	۴۱۷۹۵۰	۱۳/۶۶	۲۱۰۹۰۴	۱۳/۷۶	۱۲۵۶۵۹	۱۳/۵۷	۲۰۷۰۴۶	۱۳/۷۶	۲۱۰۹۰۴	۱۳/۶۶	۴	۲	۱	۱	-	۴
منطقه ۴	۱۳۷۳	۳	۲۶۱۹۳۸	۸/۵۷	۱۳۱۳۴۹	۸/۵۷	۷۶۶۲۳	۸/۵۷	۱۳۰۵۸۹	۸/۵۷	۱۳۱۳۴۹	۸/۵۷	۳	۱	۲	-	-	۳
منطقه ۵	۱۳۷۴	۲	۱۷۵۸۴۹	۵/۷۴	۸۷۲۶۴	۵/۶۸	۴۸۶۶۲	۵/۸۰	۸۸۵۸۵	۵/۶۸	۸۷۲۶۴	۵/۷۴	۲	۱	۱	-	-	۲
منطقه ۶	۱۳۷۰	۳	۲۳۲۶۱۶	۷/۶۰	۱۱۶۷۰۸	۷/۶۱	۶۷۰۳۶	۷/۵۹	۱۱۵۹۰۸	۷/۶۱	۱۱۶۷۰۸	۷/۶۰	۳	۱	۲	-	-	۳
منطقه ۷	۱۳۷۴	۳	۲۵۶۵۷۵	۸/۲۸	۱۲۹۸۰۸	۸/۳۵	۷۷۵۲۸	۸/۲۰	۱۲۶۶۷۷	۸/۳۵	۱۲۹۸۰۸	۸/۲۸	۳	-	-	۳	-	۳
منطقه ۸	۱۳۷۰	۳	۸۹۲۱۶	۲/۰۲	۴۴۲۴۹	۲/۹۹	۲۸۹۶۶	۳/۰۵	۴۴۹۶۷	۲/۹۹	۴۴۲۴۹	۲/۰۲	۳	-	-	-	۳	۳
منطقه ۹	۱۳۷۰	۳	۳۲۷۰۶۱	۱۰/۶۹	۱۶۹۱۰۳	۱۰/۵۶	۱۰۳۰۹۳	۱۰/۸۲	۱۶۵۱۵۸	۱۰/۵۶	۱۶۹۱۰۳	۱۰/۶۹	۳	-	-	-	۱	۳
منطقه ۱۰	۱۳۷۱	۳	۲۹۶۸۳۳	۹/۷۰	۱۴۸۸۵۶	۹/۷۱	۹۲۰۱۸	۹/۷۰	۱۴۷۹۶۷	۹/۷۱	۱۴۸۸۵۶	۹/۷۰	۳	-	-	-	۲	۳
منطقه ۱۱	۱۳۷۹	۲	۲۰۰۱۶۱	۶/۵۴	۱۰۲۴۲۹	۶/۶۸	۶۰۶۰۹	۶/۴۰	۹۷۷۳۲	۶/۶۸	۱۰۲۴۲۹	۶/۵۴	۲	-	-	-	-	۲
منطقه ۱۲	۱۳۸۷	۳	۱۰۵۲۶۳	۲/۴۴	۵۳۳۴۲	۳/۴۷	۳۲۵۱۷	۳/۴۱	۵۲۰۲۱	۳/۴۷	۵۳۳۴۲	۲/۴۴	۳	۱	-	-	-	۳
منطقه ثامن	۱۳۷۸	۲	۱۳۸۴۹	۰/۴۵	۷۱۴۰	۰/۴۶	۴۵۲۱	۰/۴۴	۶۷۰۹	۰/۴۶	۷۱۴۰	۰/۴۵	۲	-	-	-	-	۲
تأسیس شهرداری (۱۳۹۷)	جمعیت کل	۳۷	۳۰۵۷۶۷۹	۱۰۰	۱۵۳۲۴۷۵	۱۰۰	۹۳۰۰۴۵	۱۰۰	۱۵۲۵۲۰۴	۱۰۰	۱۵۳۲۴۷۵	۱۰۰	۳۷	۶	۷	۷	۹	۸

جدول ۶. طبقه‌بندی و تفکیک خوشه‌های منزلتی شهر مشهد بر اساس نواحی شهری

خوشه منزلتی	نواحی و مناطق هر خوشه
خوشه اول	نواحی دو گانه منطقه ۱ / ناحیه ۴ منطقه ۲ / ناحیه ۱ و ۲ منطقه ۹ / ناحیه ۳ منطقه ۱۰ / نواحی دو گانه منطقه ۱۱
خوشه دوم	ناحیه ۱ منطقه ۲ / نواحی سه گانه منطقه ۸ / ناحیه ۳ منطقه ۹ / نواحی ۱ و ۲ منطقه ۱۰ / نواحی ۱ و ۲ منطقه ۱۲
خوشه سوم	نواحی ۲ و ۳ منطقه ۲ / ناحیه ۱ منطقه ۳ / نواحی سه گانه منطقه ۷ / ناحیه ۱ (قطاع ۱ و ۲) منطقه ثامن
خوشه چهارم	ناحیه ۲ منطقه ۳ / نواحی ۱ و ۲ منطقه ۴ / ناحیه ۱ منطقه ۵ / نواحی ۱ و ۲ منطقه ۶ / ناحیه ۲ (قطاع ۳ و ۴) منطقه ثامن
خوشه پنجم	ناحیه ۳ و ۴ منطقه ۳ / ناحیه ۳ منطقه ۴ / ناحیه ۲ منطقه ۵ / ناحیه ۳ منطقه ۶ / ناحیه ۳ منطقه ۱۲

شکل ۲. توزیع نواحی شهر مشهد در خوشه‌های پنجگانه منزلتی

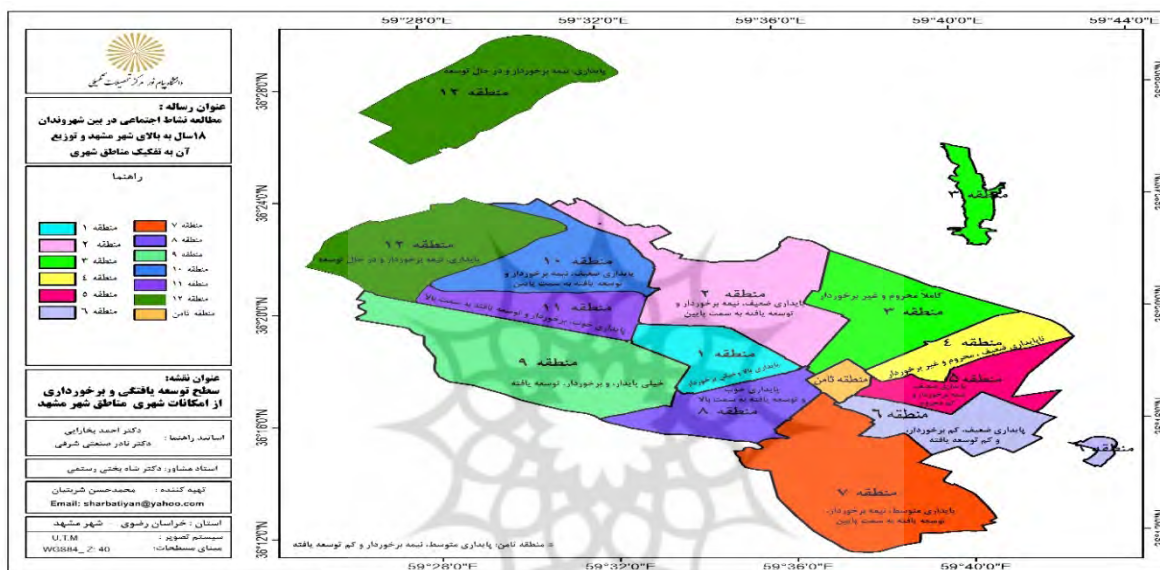
با توجه به سطح توسعه یافتگی شهری و برخورداری از مهمترین موقعیت توسعه شهری هر یک از مناطق ۱۳ گانه امکانات شهری در سطح مناطق جدول ذیل به اختصار شهر مشهد را توصیف می‌کند.

جدول ۳. مشخصات شهری و سطح برخورداری از امکانات مناطق ۱۳ گانه شهر مشهد

منطقه ۱	از ۲ ناحیه و ۱۱ محله (سجاد، ارشاد، فلسطین، آبکوه، سناباد، گوهرشاد، کلاهدوز، بهشتی، احمدآباد، راهنمایی، سعدآباد) تشکیل شده است (https://zone1.mashhad.ir). این منطقه جزء مناطق خیلی پایدار و خیلی برخوردار قرار دارد. (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه ۲	در شمال غرب مشهد واقع شده از ۴ ناحیه و ۲۳ محله (البوطالب، عبدالمطلب، ایثارگران، پردیس، جانبازان، حجت، زرکش، سمزقند، شفا، هنرور، شهرک شهید مطهری، مطهری شمالی، عامل، عبادی، فدک، نوید، کوی امیرالمومنین، مشهد قلی، مهدی آباد، موسوی قوچانی، فرامرز عباسی، بهاران، جانباز) تشکیل شده است. (https://zone2.mashhad.ir) این منطقه را جزء مناطق پایدار ضعیف، نیمه برخوردار، نیمه محروم و توسعه یافته به سمت پایین قرار دارد. (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه ۳	در شرق مشهد از ۴ ناحیه و ۱۶ محله (فاطمیه، رسالت، گاز، راه آهن، هاشمی نژاد، دروی، طبرسی شمالی، سپس آباد، مجلسی، خواجه ربیع، بهمن، بلال، مهرگان، شهید شهبازی، شهید علی محمدی، شهید احمدی روشن) تشکیل شده است. (https://zone3.mashhad.ir) این منطقه در وضعیت ناپایدارترین موقعیت شهری، عدم توسعه یافتگی شهری، غیر برخوردار (کاملاً محروم) قرار دارد (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه ۴	در شمال شرق مشهد از ۳ ناحیه و ۱۰ محله (طلاب (مفتح) ایثار، بهشت (گلشهر)، ابودر، تلگرد، وحید، پنج‌تن، پنج‌تن آل عبا، رده، شهید قربانی) تشکیل شده است (https://zone4.mashhad.ir) این منطقه در وضعیت ناپایدار ضعیف، نیمه برخوردار و محروم از نظر توسعه یافتگی شهری قرار دارد (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه ۵	در شرق مشهد از ۲ ناحیه و ۹ محله (رضائیه، سجادیه، حسین آباد، مهرآباد، ثامن، شهید آوینی، نزه، امیرالمؤمنین (ع) و مهدی آباد) تشکیل شده است (https://zone5.mashhad.ir) این منطقه در وضعیت پایدار ضعیف، نیمه برخوردار و محروم قرار دارد (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه ۶	در شمال شرق مشهد از ۳ ناحیه و ۱۵ محله (شیرودی، چمن (چهنوا)، صلی، محمدآباد، شهرک آقا مصطفی خمینی، کوی کارمندان اول، کوی کارمندان دوم، شیرین، کشاورز، پورسینا، شهرک شهید باهنر، انصار، ارونه، شهید معقول، موعود) تشکیل شده است (https://zone6.mashhad.ir) این منطقه در وضعیت پایدار ضعیف و کم توسعه یافته قرار دارد (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه ۷	در جنوب غرب شهر مشهد از ۳ ناحیه و ۱۷ محله (۱۷ شهریور، عنصری غربی، کارگران، فدائیان اسلام (نخربسی)، پروین اعتصامی، فرودگاه، کوشش، کوی پلیس، مقدم، سیدی، ولیعصر، شهرک ابودر، شهرک انقلاب، شهرک بهارستان، عسگریه، ایوان، رباط، طوق) تشکیل شده است (https://zone7.mashhad.ir) برخورداری این منطقه در وضعیت نیمه پایدار، نیمه برخوردار از امکانات، نیمه توسعه یافته شهری قرار دارد (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه ۸	در موقعیت جنوب مشهد از ۳ ناحیه و از ۱۱ محله (ده دی، آیت‌الله خامنه‌ای، سراب، سلام، جنت، دانش، کوهسنگی، امام خمینی، خرمشهر، امام رضا، ملک الشعرا، بهار) تشکیل شده است (https://zone8.mashhad.ir) این منطقه از پایداری خوب، میان توسعه یافته به سمت بالا و از وضعیت برخوردار بهره مند است (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه ۹	در جنوب مشهد از ۳ ناحیه و از ۱۲ محله (بهارستان (طالقانی)، رضاشهر (رودکی - زکریا - دعبل - فرخی - کسای)، نوفل شاتو، سرافرازان (سلمان - حر - دلاوران - نماز)، چهار چشمه، کوثر (صارمی) نیرو هوایی، هنرستان (هاشمیه)، آب و برق (هفت تیر)، حافظ، شهرآراء (لادن - صیاد شیرازی)، اقبال " هشتم شهریور - برونسی - شهرک شهبانی " تشکیل شده است (https://zone9.mashhad.ir) این منطقه از وضعیت خیلی بالا، پایداری بالا و خیلی برخوردار بهره مند است (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه ۱۰	در شمال غرب شهر مشهد از ۳ ناحیه و ۱۲ محله (رازی، ولیعصر، امامیه، شاهد، رسالت، فرهنگیان، فلاحی (شهرک لشگر)، امام هادی، حجاب، استاد یوسفی، خاتم‌الانبیاء ایثارگران) تشکیل شده است (https://zone10.mashhad.ir) این منطقه در وضعیت پایدار ضعیف و توسعه یافته به سمت پایین قرار دارد (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).

۱. در حدود ۴۲ درصد از محله‌ها و نواحی خدمات شهری مشهد در حوزه حاشیه‌نشینی قرار دارد که شامل (ناحیه ۲ و ۳ منطقه ۲/ ناحیه ۴ منطقه ۳/ ناحیه ۲ و ۳ منطقه ۴/ ناحیه ۵ منطقه ۳ منطقه ۶) می‌شود این محله‌ها در شرق، شمال شرق و بخشی از شمال غرب مشهد قرار گرفته‌اند. (خاکپور و باوبان پور، ۱۳۸۸)

منطقه ۱۱	از ۲ ناحیه و ۹ محله (زیباشهر، آزادشهر، رضوی، سیدرضی، فرهنگ دانشجو، تربیت، شریف، فارغ التحصیلان) تشکیل شده است. (https://zone11.mashhad.ir) این منطقه در سطح وضعیت پایداری خوب، برخوردار از امکانات و توسعه یافته به سمت بالا قرار گرفته است (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه ۱۲	در غرب و شمال غربی مشهد واقع شده است. این منطقه از ۳ ناحیه و ۸ محله (وکیل آباد، الهیه، امیریه، جاهدشهر، اکبرآباد، کلاته برقی، چهاربرج، فردوسی) تشکیل شده است (https://zone12.mashhad.ir) این منطقه در وضعیت پایداری خوب و نیمه برخوردار از امکانات و در حال توسعه قرار گرفته است (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).
منطقه نامن	در مرکز شهر از ۴ قطاع در ۲ ناحیه و ۵ محله (چهارباغ (بالا خیابان)، طبرسی (میر)، عیدگاه (خیابان امام رضا)، نوغان (پایین خیابان) تشکیل شده است (https://samem.mashhad.ir) این منطقه در وضعیت پایداری متوسط و کم توسعه، و نیمه برخوردار قرار گرفته است (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).

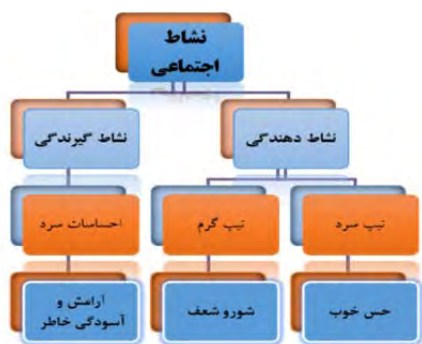

شکل ۳. توزیع فضایی سطح توسعه‌یافتگی برخورداری از امکانات مناطق شهر مشهد

شرح و تفسیر نتایج

با توجه به یافته‌های آمار توصیفی این تحقیق به اجمال در مورد سیمای جمعیتی پاسخگویان باید بیان کرد که جمعیت زنان این تحقیق به نسبت مردان بیشتر بوده است؛ در حدود ۶۳ درصد پاسخگویان بین گروه سنی ۲۰ تا ۳۵ سال قرار داشته‌اند. در حدود ۸۰ درصد افراد متأهل بوده‌اند، بطور متوسط سابقه سکونت شهروندان در مشهد ۳۱ سال و میانگین سکونت در محله فعلی ۱۳ سال بوده است. در حدود ۷۲ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات غیر دانشگاهی بوده‌اند. اکثر خانم‌ها خانه‌دار بوده‌اند و سایر افراد شاغل هم بیشتر شغل خود را آزاد عنوان کرده‌اند. میانگین درآمد هزینه‌های خانوار در ماه برابر با یک میلیون پانصد و بیست پنج هزار به‌دست آمده است. بیش از نیمی از پاسخگویان ملک

شخصی دارند؛ و در حدود ۲۸ درصد از شهروندان در مشهد در منزل رهنی و اجاره‌ای زندگی می‌کرده‌اند. در مرحله بعد با بیان نتایج یافته‌های کیفی، کمی و در نهایت روش درون‌یابی نقطه‌ای تحلیل فضایی داده‌های نشاط اجتماعی مرتبط با هر منطقه بر روی نقشه‌های شهری ترسیم شده است. سپس معیار رتبه‌بندی نشاط اجتماعی در بین مناطق شهری، مورد نظر قرار خواهد گرفت و در نهایت خوشه‌بندی متغیر نشاط اجتماعی آن در سطح مناطق به اجمال بیان می‌شود. با توجه به روند مصاحبه‌های انجام شده در بخش یافته‌های کیفی بخشی از مشارکت‌کنندگان در محافل صمیمی با احساسات و هیجان‌های پرشور و شغف خود به صورت تعاملات نمادین رفتاری و بیانی عواطف تجربی را به جمع انتقال می‌داده‌اند. به این دسته از افراد تیپ

شکل ۴. یافته‌های کیفی نشاط اجتماعی و تیپ‌های آن

بعد از بیان اجمالی یافته‌های کیفی تحقیق حاضر که منجر به شناخت سنخ‌های نشاط دهنده از نوع تیپ گرم، تیپ سرد و نشاط گیرنده شد؛ در گام بعدی تحقیق میانگین متغیر نشاط اجتماعی و تیپ‌های آن در بین مناطق شهر مشهد در جدول ذیل تنظیم گردیده است، سپس نقشه‌های مربوط به آن در جهت توزیع فضایی ایفته‌های در سطح مناطق مشخص شده است.

گرم نشاط دهنده را نسبت داده ایم. همچنین بخشی از مشارکت‌کنندگان در این تحقیق با حضور در جمع‌های راحت و صمیمی نشاط بخشی خود را به صورت انتقال حس خوب چون (همدلی، هم صحبت بودن و گوش شنوای خوب داشتن و ایجاد روحیه خوشایند و حس ذهنی مثبت و رسیدن به حس خوب به دیگران) ابراز می‌کرده‌اند. که جزء **تیپ سرد نشاط دهنده** تعریف شده‌اند. بعد از مصاحبه با افراد نشاط دهنده به افرادی رسیدیم که بسیار ضعیف به افراد محدودی نشاط انتقال می‌دادند، به عبارتی عکس افراد نشاط دهنده بوده‌اند و چون نشاط بخشی مد نظر ما در این تحقیق مطلوب بودن کیفیت زندگی است، معمولاً این افراد در جمع‌هایی که احساس راحتی و صمیمیت بیشتری می‌کنند، شرکت می‌کرده‌اند که حاصل این نشاط بخشی رسیدن به آرامش و آسودگی خاطر است، در این تحقیق این افراد جزء گروه نشاط گیرنده قرار می‌گیرند.

جدول ۴. فراوانی و میانگین نشاط اجتماعی در بین مناطق شهری مشهد

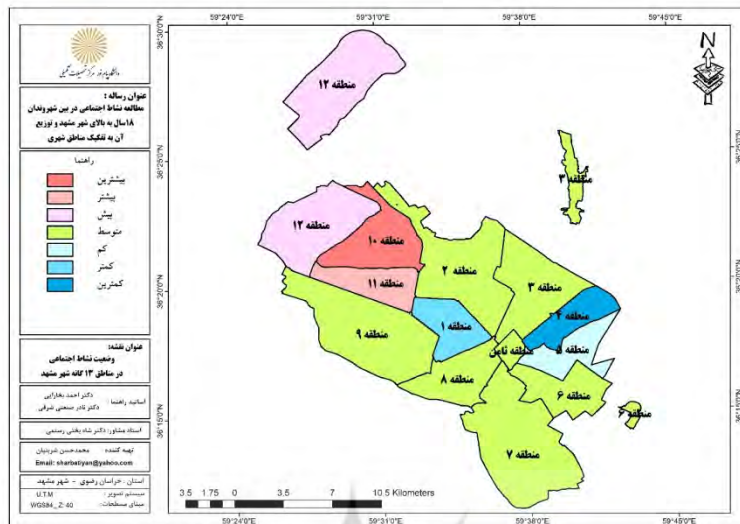
منطقه ۷	منطقه ۶	منطقه ۵ کم	منطقه ۴ کمترین	منطقه ۳	منطقه ۲	منطقه ۱ کمتر	مناطق شهری		
							تعداد	میانگین	نشاط اجتماعی
۵۹	۵۳	۴۱	۵۹	۹۵	۱۱۹	۴۵	تعداد	میانگین	نشاط دهنده‌گی گرم
۲/۷۹	۲/۷۳	۲/۱۸	۲/۱۶	۲/۹۵	۲/۳۴	۲/۲۸	تعداد	میانگین	نشاط دهنده‌گی سرد
۵۹	۵۲	۴۱	۵۹	۹۵	۱۱۸	۴۵	تعداد	میانگین	نشاط گیرندگی
۵/۲۶	۴/۹۰	۳/۸۳	۳/۷۴	۵/۲۲	۴/۲۰	۳/۵۸	تعداد	میانگین	نشاط بخشی اجتماعی
۵۹	۵۱	۴۱	۵۹	۹۵	۱۱۹	۴۵	تعداد	میانگین	نشاط بخشی اجتماعی
۴/۰۶	۴/۰۲	۳/۴۹	۳/۳۴	۴/۲۴	۳/۹۵	۳/۲۴	تعداد	میانگین	نشاط بخشی اجتماعی
۵۹	۵۳	۴۱	۵۹	۹۵	۱۱۹	۴۵	تعداد	میانگین	نشاط بخشی اجتماعی
۳/۵۸	۳/۴۶	۲/۸۰	۲/۷۵	۳/۴۷۳	۳/۱۲	۲/۷۹	تعداد	میانگین	نشاط بخشی اجتماعی
جمع	منطقه نامن	منطقه ۱۲ بیش	منطقه ۱۱ بیشتر	منطقه ۱۰ بیشترین	منطقه ۹	منطقه ۸	مناطق شهری		
۷۶۰	۱۹	۳۲	۵۴	۶۹	۸۱	۳۴	تعداد	میانگین	نشاط دهنده‌گی گرم
۲/۶۸	۲/۵۶	۲/۸۷	۲/۹۹	۲/۹۷	۳/۰۵	۲/۸۷	تعداد	میانگین	نشاط دهنده‌گی سرد
۷۵۶	۱۹	۳۲	۵۴	۶۹	۸۱	۳۲	تعداد	میانگین	نشاط گیرندگی
۴/۶۶	۴/۷۹	۵/۱۴	۵/۴۸	۵/۶۶	۳/۸۷	۵/۲۹	تعداد	میانگین	نشاط بخشی اجتماعی
۷۵۸	۱۹	۳۲	۵۴	۹۶	۸۱	۳۴	تعداد	میانگین	نشاط بخشی اجتماعی
۴/۰۶	۴/۳۳	۴/۴۴	۴/۵۶	۴/۶۹	۴/۲۲	۳/۹۴	تعداد	میانگین	نشاط بخشی اجتماعی
۷۶۰	۱۹	۳۲	۵۴	۶۹	۸۱	۳۴	تعداد	میانگین	نشاط بخشی اجتماعی
۳/۴۲	۳/۴۶	۳/۷۴	۳/۹۰	۳/۹۷	۳/۵۳	۳/۶۰	تعداد	میانگین	نشاط بخشی اجتماعی

نشاط دهنده‌گی تیپ گرم به ترتیب بالاترین میانگین را داشته‌اند. در نهایت، در بین میانگین‌ها مناطق مذکور به ترتیب

با توجه به نتایج باید بیان کرد که میانگین کل نشاط دهنده‌گی تیپ سرد، نشاط گیرندگی، نشاط بخشی اجتماعی و

تیپ های آن سهم پایین داشته اند. سایر مناطق (۲-۳-۶-۷-۸-۹- ثامن) درمعیار متوسط قرار گرفته اند.

مناطق ۱۰ (بیشترین)، ۱۱ (بیشتر) و ۱۲ (بیشترین) در نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن سهم بالا داشته اند و مناطق ۴ (کمترین)، ۱ (کمتر) و ۵ (کم) در نشاط بخشی و

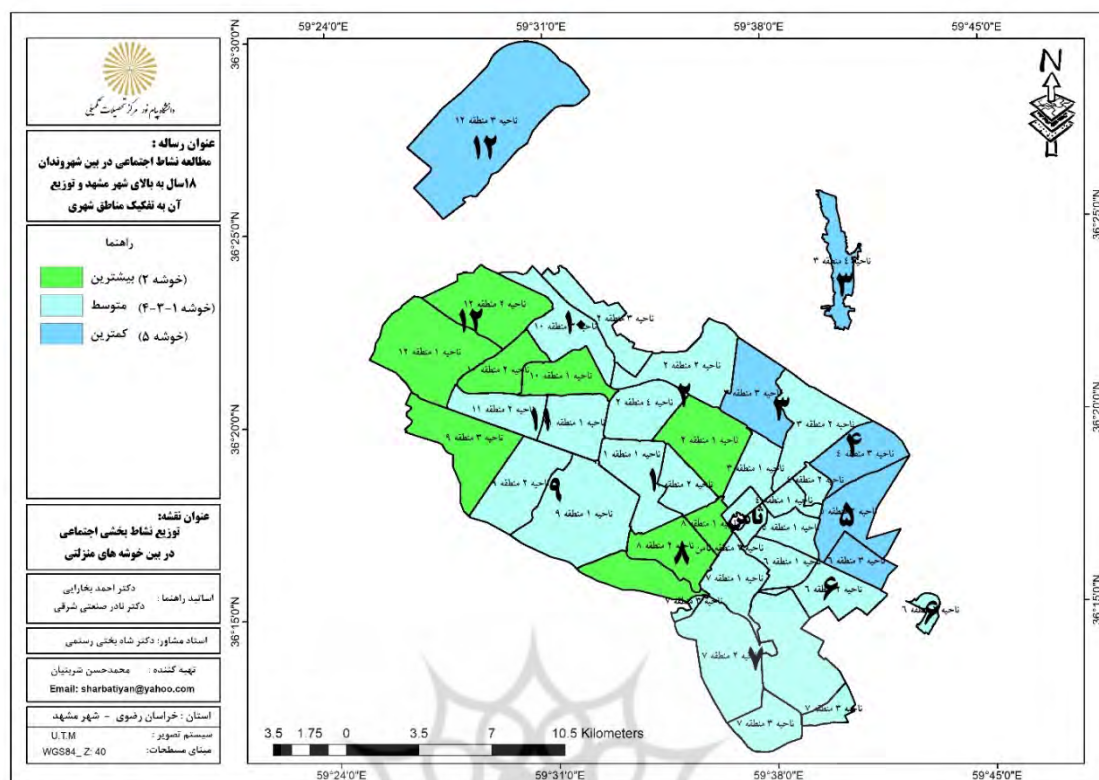
شکل ۵. توزیع فضایی وضعیت نشاط اجتماعی به تفکیک مناطق شهری

شاهد، رسالت، فرهنگیان، فلاحي (شهرک لشگر)، امام هادی، حجاب، استاد یوسفی، خاتم الانبیاء ایثارگران) می باشد. از نظر امکانات شهری در سطح نیمه برخوردار و توسعه یافته به پایین است. در خصوص وضعیت نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن منطقه مذکور دارای بیشترین میانگین بوده است. منطقه ۱۱ از ۲ ناحیه و ۹ محله (زیباشهر، آزادشهر، رضوی، سیدرضی، فرهنگ دانشجو، تربیت، شریف، فارغ التحصیلان) تشکیل شده است، و از نظر امکانات شهری در سطح برخوردار و توسعه یافته به بالا است در خصوص نشاط بخشی و تیپ های آن شهروندان این منطقه در رده بیشتر قرار گرفته اند. منطقه ۱۲ که از ۸ محله (وکیل آباد، الهیه، امیریه، جاهدشهر، اکبرآباد، کلاته برفی، چهاربرج، فردوسی) تشکیل شده است؛ و از نظر امکانات نیمه برخوردار و در حال توسعه یافتگی شهری است. در بحث نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن این منطقه در سطح بیش قرار گرفته است.

بر اساس آنچه که درباره خوشه های منزلتی مشهد در قلمرو تحقیق به اختصار مطالبی بیان شد وضعیت نشاط بخشی اجتماعی بر اساس خوشه های منزلتی پنج گانه (خیلی بالا، بالا، متوسط، پایین و خیلی پایین) در نقشه ذیل ترسیم شده است.

با توجه به نتایج جدول و نقشه بالا در خصوص وضعیت نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن باید گفت که منطقه ۴ که در شمال شرق قرار دارد از ۳ ناحیه و ۱۰ محله (طلاب (مفتح) ایثار، بهشت (گلشهر)، ابودر، تلگرد، وحید، پنج تن، پنج تن آل عبا، رده، شهید قربانی) تشکیل شده است، و از امکانات شهری کمتری برخوردار است. در بحث نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن منطقه مذکور از کمترین وضعیت برخوردار است. منطقه ۱ مشهد که از ۲ ناحیه و ۱۱ محله (سجاد، ارشاد، فلسطین، آبکوه، سناباد، گوهرشاد، کلاهدوز، بهشتی، احمدآباد، راهنمایی، سعدآباد) تشکیل شده است. و جزء مناطق برخوردار قوی از امکانات شهری بیشتری برخوردار است؛ در خصوص وضعیت نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن این منطقه در موقعیت کمتر قرار گرفته است. منطقه ۵ مشهد از لحاظ موقعیت در شمال شرق واقع شده است. این منطقه از ۲ ناحیه و ۹ محله (رضائییه، سجادیه، حسین آباد، مهرآباد، ثامن، شهید آوینی، نیزه، امیرالمؤمنین (ع) و مهدی آباد) تشکیل شده است، و از نظر امکانات شهری از درجه نیمه محروم و کمتر توسعه یافته بوده است در بحث نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن منطقه مذکور در وضعیت کم قرار گرفته است.

منطقه ۱۰ شامل محله های (رازی، ولیعصر، امامیه،

شکل ۶. توزیع فضایی تفکیک نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن براساس خوشه های منزلی در نواحی و مناطق شهر مشهد

پارامترهایی که می‌تواند در انتخاب روش تصمیم‌گیری چند معیاره مورد توجه قرار گیرد میزان دقت مدل‌ها است. ترکیب دو مدل می‌تواند میزان دقت را بالا ببرد (Zavadskas, & et al, 2012). میزان دقت نتایج مدل‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه WSM (مدل جمع وزنی) و مدل WPS (مدل محصول وزنی) نسبتاً به خوبی شناخته شده است. نتایج بررسی‌های محققان تأکید کرده است میزان دقت مدل‌های ترکیبی بسیار بیشتر است. یکی از این مدل‌های ترکیبی مدل ارزیابی تولید وزنی تجمعی (WASPAS) است (پورطاهری و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۴)، این مدل کارایی بالایی در مسائل پیچیده تصمیم‌گیری و همچنین نتایج حاصل از این مدل دقت بالایی دارند. (حیدری، ۱۳۹۱: ۸۱) بنابراین مدل مذکور دارای مراحل است. ابتدا ماتریس وضع موجود بر اساس شاخص‌های طراحی شده در تحقیق در جدول ذیل تنظیم شده است.

با توجه به نتایج توزیع داده‌های اجتماعی در جدول بالا و در نقشه فوق باید گفت که میانگین نشاط دهنده‌گی تیپ سرد، نشاط‌گیرندگی، نشاط بخشی اجتماعی و نشاط دهنده‌گی تیپ گرم به ترتیب بیشترین جایگاه را در خوشه منزلی دوم نسبت به دیگر خوشه‌ها داشته است. مناطق، نواحی و محله‌های یاد شده از نظر متغیر نشاط بخشی اجتماعی و تیپ‌های آن به نسبت دیگر مناطق و نواحی بیشترین سهم را داشته‌اند. با توجه جدول بیان شده در سطور قبل و وضعیت نقشه بالا میانگین نشاط تیپ سرد، نشاط‌گیرندگی، نشاط بخشی اجتماعی و نشاط دهنده‌گی تیپ گرم در خوشه منزلی پنجم به نسبت دیگر خوشه‌ها کمتر بوده است؛ و پایین‌تر از سایر خوشه‌ها قرار گرفته است. به عبارت دیگر خوشه پنجم منزلی کمترین سهم را در متغیر نشاط اجتماعی و تیپ‌های آن در این تحقیق بدست آورده است.

در این تحقیق جهت سطح بندی نشاط اجتماعی در بین مناطق شهری از مدل WASPAS^۱ بهره برده ایم. یکی از

1. weighted aggregated sum product assessment

جدول ۵. ماتریس وضع موجود میانگین نشاط اجتماعی و مولفه‌های آن بر اساس مناطق شهری

شاخص / مناطق	نمایشی کردن موقعیت رفتاری و بیانی	شالوده شکنی موقعیت رفتاری و بیانی	نفوذ اجتماعی	نشاط دهندگی تیپ گرم	نشاط دهندگی تیپ سرد	نشاط گیرندگی	نشاط بخشی اجتماعی
منطقه ۱	۲/۵	۱/۹	۲/۴	۲/۳	۳/۷	۳/۳	۲/۸
منطقه ۲	۲/۴	۲/۱	۲/۵	۲/۳	۴/۲	۳/۹	۳/۱
منطقه ۳	۲/۴	۲/۶	۳/۷	۲/۹	۵/۲	۴/۲	۳/۷
منطقه ۴	۲/۴	۱/۷	۲/۳	۲/۲	۳/۸	۳/۳	۲/۸
منطقه ۵	۲/۱	۲/۲	۲/۱	۲/۱	۳/۶	۳/۵	۲/۸
منطقه ۶	۲/۳	۲/۱	۳/۷	۲/۷	۵	۴	۳/۴
منطقه ۷	۲/۲	۲/۴	۳/۸	۲/۸	۵/۳	۴/۱	۳/۵
منطقه ۸	۲/۷	۲/۴	۳/۵	۲/۹	۵/۳	۳/۹	۳/۵
منطقه ۹	۳/۱	۲/۹	۳/۳	۳	۴	۴/۲	۳/۵
منطقه ۱۰	۲/۵	۲/۵	۴/۱	۳	۵/۶	۴/۷	۴
منطقه ۱۱	۲/۵	۲/۳	۴	۳	۵/۵	۴/۶	۳/۹
منطقه ۱۲	۲/۳	۲/۴	۳/۸	۳	۵/۴	۴/۴	۳/۷
منطقه ثامن	۲/۱	۲/۶	۳/۱	۲/۶	۴/۸	۴/۳	۳/۵
مشهد	۲/۴	۲/۳	۳/۲	۲/۶	۴/۶	۴	۳/۶

اساس روش WSM اهمیت نسبی کل آامین گزینه به صورت زیر محاسبه می شود. (عبداللهی و خدامان، ۱۳۹۵: ۸۴)

$$Q_i^1 = \sum_{j=1}^n \bar{x}_{ij} w_j \quad \text{رابطه ۳}$$

با استفاده از روش تصمیمی گیری وزن دهی آنتروپی شانون نخست مناطق شهری برای متغیر نشاط اجتماعی رتبه بندی شده و از راه شاخص ضریب پراکندگی، میزان نابرابری ها مشخص می شود. سپس از روش مدل واسپاس به سطح بندی مناطق شهری و آثار هریک از معیارهای نشاط اجتماعی می پردازیم. جدول ذیل حاصل روابطه برای وزن دهی معیارهای شاخص نشاط اجتماعی را در سطح مناطق نشان می دهد.

سپس مقیاس سازی بر اساس ماتریس تصمیم بر اساس دو رابطه انجام می شود.

$$\bar{x}_{ij} = \frac{x_{ij}}{\max_i x_{ij}} \quad \text{for beneficial criteria} \quad \text{رابطه ۱}$$

$$\bar{x}_{ij} = \frac{\min_i x_{ij}}{x_{ij}} \quad \text{for non-beneficial criteria} \quad \text{رابطه ۲}$$

در روش WASPAS، یک معیار مشترک از بهینه سازی به دنبال دو معیار بهینه است. اولین معیار بهینه سازی، یعنی معیار میانگین موفقیت وزنی، مشابه روش WSM است. این معیار رویکرد محبوب و قابل قبول تصمیم گیری چند معیاره است که برای ارزیابی تعدادی از گزینه ها در رابطه با مجموعه ای از معیارهای تصمیم گیری مورد استفاده قرار می گیرد. بر

جدول ۶. وزن معیارهای به دست آمده از طریق آنتروپی شانون برای متغیر نشاط اجتماعی

متغیر نشاط اجتماعی مولفه ها و تیپ های آن	نشاط بخشی اجتماعی	نشاط گیرندگی	نشاط دهندگی تیپ سرد	نشاط دهندگی تیپ گرم	تاثیر بر دیگری	شالوده شکنی موقعیت رفتاری و بیانی	نمایشی کردن موقعیت رفتاری و بیانی
وزن ها	۰,۰۹۸۴۲	۰,۰۸۴۹۱	۰,۱۷۳۶۹	۰,۱۱۰۷۶	۰,۳۲۵۷۱	۰,۱۲۸۹۷	۰,۰۷۷۵۳

که در این رابطه w_j وزن ژامین معیار است. از طرفی دیگر طبق روش WPM ارزش نسبی کل گزینه‌ها از روش زیر محاسبه می‌شود.

$$Q_i^2 = \prod_{j=1}^n (\bar{x}_{ij})^{w_j} \quad \text{رابطه ۴}$$

جدول ۷. مقادیر استاندارد شده معیارها برای متغیر نشاط اجتماعی در هر منطقه

ماتریس نرمال	نشاط بخشی اجتماعی	نشاط گیرندگی	نشاط دهندگی تیپ سرد	نشاط دهندگی تیپ گرم	تاثیر بر دیگری	شالوده شکنی موقعیت رفتاری و بیانی	نمایشی کردن موقعیت رفتاری و بیانی
منطقه ۱	۰,۲۲۶۹۰۱	۰,۲۲۵۷۷۳	۰,۲۱۴۷۸۳	۰,۲۳۶۵۴۸	۰,۲۰۰۳۲۷	۰,۲۲۵۶۳۲	۰,۲۸۴۵۸۷
منطقه ۲	۰,۲۵۱۲۱۲	۰,۲۶۶۸۲۳	۰,۲۴۳۸۰۷	۰,۲۳۶۵۴۸	۰,۲۰۸۶۷۴	۰,۲۴۹۳۸۲	۰,۲۷۳۲۰۴
منطقه ۳	۰,۲۹۹۸۳۴	۰,۲۸۷۳۴۸	۰,۳۰۱۸۵۷	۰,۲۹۸۲۵۷	۰,۳۰۸۸۳۸	۰,۳۰۸۷۵۹	۰,۲۷۳۲۰۴
منطقه ۴	۰,۲۲۶۹۰۱	۰,۲۲۵۷۷۳	۰,۲۲۰۵۸۸	۰,۲۲۶۲۶۴	۰,۱۹۱۹۸	۰,۲۰۱۸۸۱	۰,۲۷۳۲۰۴
منطقه ۵	۰,۲۲۶۹۰۱	۰,۲۳۹۴۵۷	۰,۲۰۸۹۷۸	۰,۲۱۵۹۷۹	۰,۱۷۵۲۸۶	۰,۲۶۱۲۵۸	۰,۲۳۹۰۵۳
منطقه ۶	۰,۲۷۵۵۲۳	۰,۲۷۳۶۶۵	۰,۲۹۰۲۴۷	۰,۲۷۷۶۸۷	۰,۳۰۸۸۳۸	۰,۲۴۹۳۸۲	۰,۲۶۱۸۲
منطقه ۷	۰,۲۸۳۶۲۶	۰,۲۸۰۵۰۶	۰,۳۰۷۶۶۲	۰,۲۸۷۹۷۲	۰,۳۱۷۱۸۵	۰,۲۸۵۰۰۸	۰,۲۵۰۴۳۷
منطقه ۸	۰,۲۸۳۶۲۶	۰,۲۶۶۸۲۳	۰,۳۰۷۶۶۲	۰,۲۹۸۲۵۷	۰,۲۹۲۱۴۴	۰,۲۸۵۰۰۸	۰,۳۰۷۳۵۴
منطقه ۹	۰,۲۸۳۶۲۶	۰,۲۸۷۳۴۸	۰,۲۳۲۱۹۷	۰,۳۰۸۵۴۱	۰,۲۷۵۴۵	۰,۳۴۴۳۸۵	۰,۳۵۲۸۸۸
منطقه ۱۰	۰,۳۲۴۱۴۴	۰,۳۲۱۵۵۶	۰,۳۲۵۰۷۶	۰,۳۰۸۵۴۱	۰,۳۴۲۲۲۶	۰,۲۹۶۸۸۴	۰,۲۸۴۵۸۷
منطقه ۱۱	۰,۳۱۶۰۴۱	۰,۳۱۴۷۱۴	۰,۳۱۹۲۷۱	۰,۳۰۸۵۴۱	۰,۳۳۳۸۷۹	۰,۲۷۳۱۳۳	۰,۲۸۴۵۸۷
منطقه ۱۲	۰,۲۹۹۸۳۴	۰,۳۰۱۰۳۱	۰,۳۱۳۴۶۶	۰,۳۰۸۵۴۱	۰,۳۱۷۱۸۵	۰,۲۸۵۰۰۸	۰,۲۶۱۸۲
منطقه نامن	۰,۲۸۳۶۲۶	۰,۲۹۴۱۹	۰,۲۷۸۶۳۷	۰,۲۶۷۴۰۳	۰,۲۵۸۷۵۶	۰,۳۰۸۷۵۹	۰,۲۳۹۰۵۳

سپس یک معیار کلی برای ادغام روش مجموع وزنی (WSM) و محصول وزنی (WPM) به صورت زیر خواهد بود.

$$Q_i = 0.5Q_i^1 + 0.5Q_i^2 = 0.5 \sum_{j=1}^n \bar{x}_{ij} w_j + 0.5 \prod_{j=1}^n (\bar{x}_{ij})^{w_j} \quad \text{رابطه ۵}$$

جدول ۸. واریانس مقادیر معیارهای نرمالیزه شده اولیه نشاط اجتماعی و شاخص‌های آن در سطح هر منطقه

ماتریس واریانس	نشاط بخشی اجتماعی	نشاط گیرندگی	نشاط دهندگی تیپ سرد	نشاط دهندگی تیپ گرم	تاثیر بر دیگری	شالوده شکنی موقعیت رفتاری و بیانی	نمایشی کردن موقعیت رفتاری و بیانی
منطقه ۱	۰,۰۰۰۱۲۹	۰,۰۰۰۱۲۷	۰,۰۰۰۱۱۵	۰,۰۰۰۱۴	۰,۰۰۰۱	۰,۰۰۰۱۲۷	۰,۰۰۰۲۰۲
منطقه ۲	۰,۰۰۰۱۵۸	۰,۰۰۰۱۷۸	۰,۰۰۰۱۴۹	۰,۰۰۰۱۴	۰,۰۰۰۱۰۹	۰,۰۰۰۱۵۵	۰,۰۰۰۱۸۷
منطقه ۳	۰,۰۰۰۲۲۵	۰,۰۰۰۲۰۶	۰,۰۰۰۲۲۸	۰,۰۰۰۲۲۲	۰,۰۰۰۲۳۸	۰,۰۰۰۲۳۸	۰,۰۰۰۱۸۷
منطقه ۴	۰,۰۰۰۱۲۹	۰,۰۰۰۱۲۷	۰,۰۰۰۱۲۲	۰,۰۰۰۱۲۸	۰,۰۰۰۰۹۲	۰,۰۰۰۱۰۲	۰,۰۰۰۱۸۷
منطقه ۵	۰,۰۰۰۱۲۹	۰,۰۰۰۱۴۳	۰,۰۰۰۱۰۹	۰,۰۰۰۱۱۷	۰,۰۰۰۰۷۷	۰,۰۰۰۱۷۱	۰,۰۰۰۱۴۳
منطقه ۶	۰,۰۰۰۱۹	۰,۰۰۰۱۸۷	۰,۰۰۰۲۱۱	۰,۰۰۰۱۹۳	۰,۰۰۰۲۳۸	۰,۰۰۰۱۵۵	۰,۰۰۰۱۷۱
منطقه ۷	۰,۰۰۰۲۰۱	۰,۰۰۰۱۹۷	۰,۰۰۰۲۳۷	۰,۰۰۰۲۰۷	۰,۰۰۰۲۵۲	۰,۰۰۰۲۰۳	۰,۰۰۰۱۵۷
منطقه ۸	۰,۰۰۰۲۰۱	۰,۰۰۰۱۷۸	۰,۰۰۰۲۳۷	۰,۰۰۰۲۲۲	۰,۰۰۰۲۱۳	۰,۰۰۰۲۰۳	۰,۰۰۰۲۳۶

منطقه ۹	۰,۰۰۰۲۰۱	۰,۰۰۰۲۰۶	۰,۰۰۰۱۳۵	۰,۰۰۰۲۳۸	۰,۰۰۰۱۹	۰,۰۰۰۲۹۷	۰,۰۰۰۳۱۱
منطقه ۱۰	۰,۰۰۰۲۶۳	۰,۰۰۰۲۵۸	۰,۰۰۰۲۶۴	۰,۰۰۰۲۳۸	۰,۰۰۰۲۹۳	۰,۰۰۰۲۲	۰,۰۰۰۲۰۲
منطقه ۱۱	۰,۰۰۰۲۵	۰,۰۰۰۲۴۸	۰,۰۰۰۲۵۵	۰,۰۰۰۲۳۸	۰,۰۰۰۲۷۹	۰,۰۰۰۱۸۷	۰,۰۰۰۲۰۲
منطقه ۱۲	۰,۰۰۰۲۲۵	۰,۰۰۰۲۲۷	۰,۰۰۰۲۴۶	۰,۰۰۰۲۳۸	۰,۰۰۰۲۵۲	۰,۰۰۰۲۰۳	۰,۰۰۰۱۷۱
منطقه ثامن	۰,۰۰۰۲۰۱	۰,۰۰۰۲۱۶	۰,۰۰۰۱۹۴	۰,۰۰۰۱۷۹	۰,۰۰۰۱۶۷	۰,۰۰۰۲۳۸	۰,۰۰۰۱۴۳

(et al,2012,

به منظور افزایش دقت و صحت رتبه‌بندی تصمیم‌گیری فرایند، در روش WASPAS بر اساس مدل بالا، یک مدل کلی تعمیم یافته به صورت زیر تشکیل خواهد شد.

$$\lambda = \frac{\sigma^2(Q_i^2)}{\sigma^2(Q_i^1) + \sigma^2(Q_i^2)}$$

رابطه ۷

مقادیر واریانس $\sigma^2(Q_i^1)$ و $\sigma^2(Q_i^2)$ بر اساس

روابط زیر محاسبه می‌شود.

$$\sigma^2(Q_i^1) = \sum_{j=1}^n w_j^2 \sigma^2(\bar{x}_{ij})$$

رابطه ۸

$$\sigma^2(Q_i^2) = \sum_{j=1}^n \left(\frac{\prod_{j=1}^n (\bar{x}_{ij})^{w_j} w_j}{(\bar{x}_{ij})^{w_j} (\bar{x}_{ij})^{(1-w_j)}} \right) \sigma^2(\bar{x}_{ij})$$

رابطه ۹

تخمین واریانس مقادیر نرمال معیارها از رابطه زیر

محاسبه می‌شود.

$$\sigma^2(\bar{x}_{ij}) = (0.05\bar{x}_{ij})^2$$

رابطه ۱۰

$$Q_i = \lambda Q_i^1 + (1 - \lambda) Q_i^2 = \lambda \sum_{j=1}^n \bar{x}_{ij} w_j + (1 - \lambda) \prod_{j=1}^n (\bar{x}_{ij})^{w_j} \quad \lambda = 0, 0.1, \dots, 1$$

رابطه ۶

بر اساس مقادیر مختلف λ شاخص Q_i مقادیر مختلف اختیار می‌کند. اگر $\lambda = 0$ شود مدل واسپاس تبدیل به مدل WPM می‌شود؛ و اگر $\lambda = 1$ شود مدل واسپاس به مدل WSM تبدیل می‌شود. برای مسائل تصمیم‌گیری مقدار بهینه λ از رابطه زیر محاسبه می‌شود (Zavadskas, &

جدول ۹. مقادیر محاسبه شده واریانس ها برای تمام گزینه و مقادیر محاسبه شده مقدار Q و λ در هر منطقه

Q _i	λ	Q2Q2	Q2Q1	واریانس‌ها
۰,۲۲۱۲۴۹	۰,۸۳۲۳۶۲	۰,۰۰۰۰۲۳	۰,۰۰۰۰۰۵	منطقه ۱
۰,۲۳۷۰۵۸	۰,۸۲۴۴۲۳	۰,۰۰۰۰۲۶	۰,۰۰۰۰۰۶	منطقه ۲
۰,۳۰۰۹۲۵	۰,۷۶۱۶۵۵	۰,۰۰۰۰۴۳	۰,۰۰۰۰۱۳	منطقه ۳
۰,۲۱۴۴۴۷	۰,۸۳۶۸۲	۰,۰۰۰۰۲۱	۰,۰۰۰۰۰۴	منطقه ۴
۰,۲۱۱۸۶۸	۰,۸۴۱۶۹۲	۰,۰۰۰۰۲۱	۰,۰۰۰۰۰۴	منطقه ۵
۰,۲۸۴۳۹۷	۰,۷۵۷۸۲۶	۰,۰۰۰۰۳۸	۰,۰۰۰۰۱۲	منطقه ۶
۰,۲۹۶۳۸۳	۰,۷۵۲۴۴۹	۰,۰۰۰۰۴۱	۰,۰۰۰۰۱۴	منطقه ۷
۰,۲۹۲۷۳۳	۰,۷۷۱۵۲۷	۰,۰۰۰۰۰۴	۰,۰۰۰۰۱۲	منطقه ۸
۰,۲۸۷۷۹۳	۰,۷۸۱۸۳۸	۰,۰۰۰۰۳۸	۰,۰۰۰۰۱۱	منطقه ۹
۰,۳۲۱۵۲۱	۰,۷۴۰۶۰۸	۰,۰۰۰۰۴۸	۰,۰۰۰۰۱۷	منطقه ۱۰
۰,۳۱۳۳۱۷	۰,۷۴۴۹۹۳	۰,۰۰۰۰۴۶	۰,۰۰۰۰۱۶	منطقه ۱۱
۰,۳۰۳۹۴۷	۰,۷۵۴۹۹۴	۰,۰۰۰۰۴۳	۰,۰۰۰۰۱۴	منطقه ۱۲
۰,۲۷۳۴	۰,۷۹۰۹۲۲	۰,۰۰۰۰۳۵	۰,۰۰۰۰۰۹	منطقه ثامن

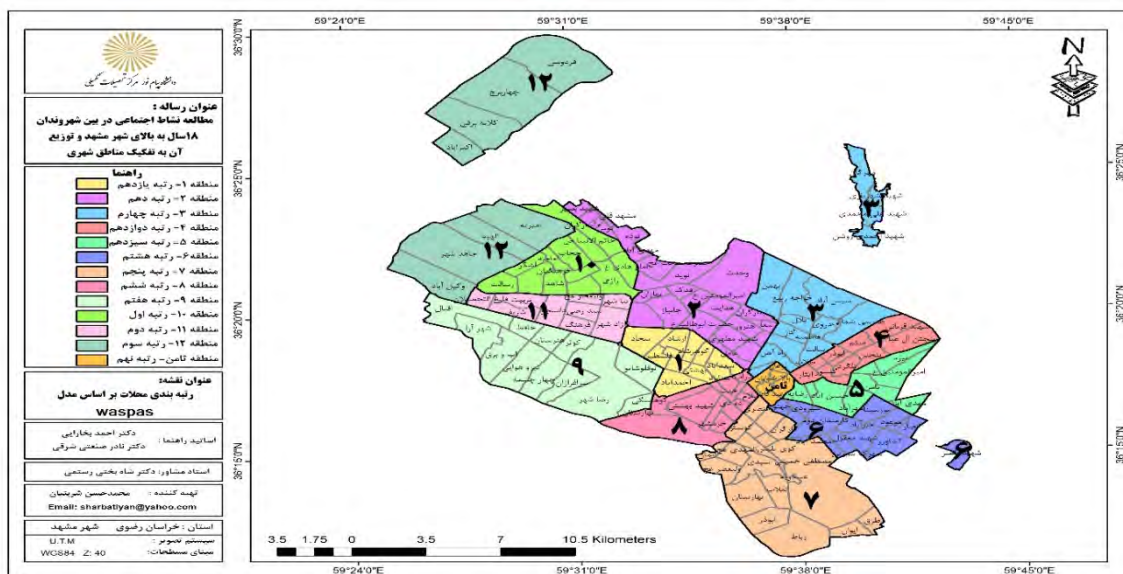
بعد از محاسبه مقدار بهینه λ ، آن را در رابطه بالا قرار ده و امتیاز هر گزینه را محاسبه می‌کنیم و سپس بر اساس **جدول ۱۰** رتبه‌بندی مناطق شهر مشهد در حوزه نشاط اجتماعی آن، گزینه‌ها را رتبه‌بندی می‌کنیم.

رتبه	Qi	منطقه	رتبه	Qi	منطقه
۶	۰,۲۹۲۷۳۳	منطقه ۸	۱۱	۰,۲۲۱۳۴۹	منطقه ۱
۷	۰,۲۸۷۷۹۳	منطقه ۹	۱۰	۰,۲۳۷۰۵۸	منطقه ۲
۱	۰,۳۲۱۵۲۱	منطقه ۱۰	۴	۰,۳۰۰۹۲۵	منطقه ۳
۲	۰,۳۱۳۳۱۷	منطقه ۱۱	۱۲	۰,۲۱۴۴۴۷	منطقه ۴
۳	۰,۳۰۳۹۴۷	منطقه ۱۲	۱۳	۰,۲۱۱۸۶۸	منطقه ۵
۹	۰,۲۷۳۴	منطقه ثامن	۸	۰,۲۸۴۳۹۷	منطقه ۶
			۵	۰,۲۹۶۳۸۳	منطقه ۷

بر اساس آنچه که در جدول فوق قابل مشاهده است مناطق ۱، ۴ و ۵ دارای **پایین ترین** نشاط اجتماعی می‌باشند. مناطق ۱۰، ۱۱ و ۱۲ دارای **بالا ترین** نشاط اجتماعی،

شکل ۷. توزیع فضایی رتبه بندی نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن براساس مدل Waspas در سطح مناطق شهر مشهد

شکل ۸. توزیع فضایی رتبه بندی نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن براساس مدل Waspas در سطح محلات شهر مشهد

مولفه‌ها و تیپ های آن قرار دارند. در نهایت با توجه یافته های بدست آمده از رتبه بندی نشاط بخشی اجتماعی در سطح شهر مشهد از تحلیل خوشه ای هم در پژوهش حاضر استفاده شده است. این روش به محقق امکان می دهد تا بر مبنای همگنی موجود در بین موارد یا موضوعات مورد مطالعه، آن ها را به شیوه ای مناسب طبقه بندی کرده و سپس مورد تفسیر و تبیین قرار دهد. (کلانتری، ۱۳۸۷: ۳۲۹).

یافته‌های جدول سطح بندی نشاط اجتماعی در هر منطقه در مجموع بیانگر این است که وضعیت نشاط اجتماعی و تیپ ها و مولفه های آن در مناطق ۱۰-۱۱-۱۲ به ترتیب در رده های اول تا سوم قرار دارد. منطقه ۱-۴-۵ در رده یازدهم تا سیزدهم در سطح مناطق قرار دارند. منطقه ۳ (رتبه چهارم)، منطقه ۷ (رتبه پنجم)، منطقه ۸ (رتبه ششم)، منطقه ۹ (رتبه هفتم)، منطقه ۶ (رتبه هشتم)، منطقه ۸ (رتبه نهم)، منطقه ۲ (رتبه دهم) در سایر مرتبه های سطح نشاط بندی اجتماعی و

جدول ۱۱. خوشه بندی نهایی نشاط اجتماعی و مولفه های آن در مناطق شهری مشهد

خوشه سوم	خوشه دوم	خوشه اول	نشاط اجتماعی
منطقه شهری ۶-۷-۸-۱۰-۱۱-۱۲-ثامن	منطقه شهری ۹	منطقه شهری ۱-۲-۴-۵	
۲/۴۸	۳/۱۰	۲/۲۷	شاخص نمایشی کردن موقعیت
۲/۵۴	۲/۹۶	۱/۷۰	شاخص شالوده شکنی موقعیت
۴/۰۱	۳/۲۶	۲/۲۹	تاثیر بر دیگری (نفوذ اجتماعی)
۲/۹۷	۳/۰۵	۲/۱۶	شاخص نشاط دهنده تیپ گرم
۵/۶۶	۳/۸۷	۳/۷۴	شاخص نشاط دهنده تیپ سرد
۴/۶۹	۴/۲۲	۳/۳۴	شاخص نشاط گیرندگی
۳/۹۳	۳/۵۵	۲/۷۸	نشاط بخشی اجتماعی

طور اجمالی مولفه های نمایشی کردن، شالوده شکنی و نشاط دهنده تیپ گرم در خوشه دوم (منطقه ۹) به نسبت دیگر

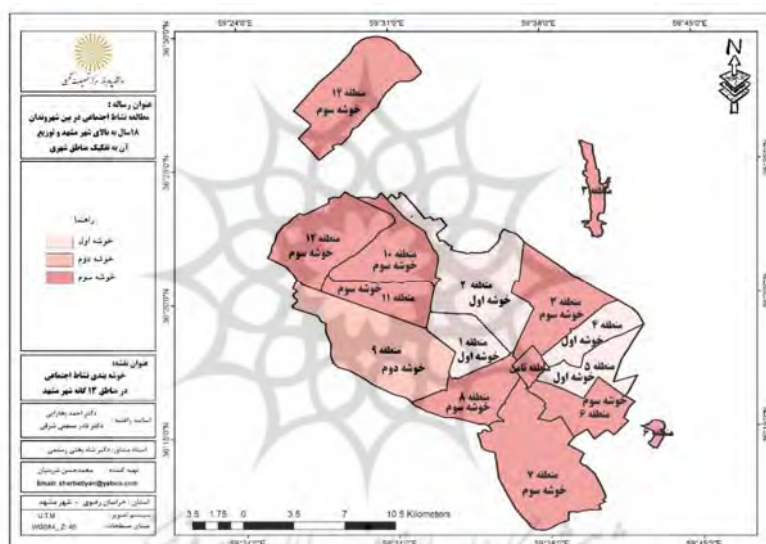
با توجه به نتایج جدول بالا نشاط اجتماعی در سطح مناطق شهری مشهد به سه خوشه تقسیم شده است که به

خوشه ها بیشتر بوده است؛ و مولفه های تاثیر بر دیگری (نفوذ اجتماعی)، نشاط دهندگی تیپ سرد، نشاط گیرندگی در خوشه سوم مناطق (۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴) به نسبت دیگر خوشه ها بیشتر بوده است. و خوشه اول که شامل مناطق (۱-۲-۳-۴-۵) به نسبت دیگر خوشه ها در رتبه پایین تری قرار دارد.

خوشه بندی نشاط اجتماعی مناطق شهری مشهد

شکل ۹. خوشه بندی نشاط اجتماعی در سطح مناطق شهری مشهد

شکل ۱۰. توزیع فضایی خوشه بندی نشاط اجتماعی در سطح مناطق شهر مشهد

براساس نتایج جدول در خوشه اول منطقه ۲ در شمال غرب مشهد از ۴ ناحیه و ۲۳ محله و از نظر توسعه یافتگی شهری کمتر توسعه یافته هستند. دیگر مناطق شهری این خوشه (۱، ۴، ۵) از نظر وضعیت نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن در پایین ترین رتبه قرار گرفته است که باید بیشتر مورد برنامه ریزی قرار گیرد. در خوشه دوم منطقه ۹ واقع در جنوب به سمت غرب قرار گرفته است و توسعه یافتگی بیشتری از نظر امکانات دارند. در خوشه سوم منطقه ثامن که از نظر در وضعیت پایداری متوسط، میان توسعه؛ و در حال برخورداری از امکانات قرار گرفته و در مرکز شهر مشهد، حرم مطهر رضوی کارکردی زیارتی و مذهبی دارد؛ به نسبت

دیگر مناطق شهری این خوشه درحوزه نشاط بخشی اجتماعی و تیپ های آن در موقعیت ضعیف تری قرار دارد.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به سوال اصلی تحقیق در این نوشتار نشاط اجتماعی به آن دسته از شیوه های بیانی و رفتاری اطلاق می شود که در جمع های صمیمی افراد به دیگران خوشحالی را انتقال می دهند و یا در همان محافل از دیگران این شادی را کسب می کنند. این شادی که طبق تعریف وینهون (۱۹۸۴) به مطلوب بودن کیفیت زندگی افراد نشاط بخش منجر می شود. براساس این تعریف آن دسته از افرادی که با انرژی بالا، به صورت شیوه های بیانی و رفتاری، شور و شفع خود

وضعیت نشاط گیرندگی (رسیدن به آرامش و آسودگی خاطر) بعد از نشاط دهنندگی تیپ سرد قرار می گیرد. در رتبه بعدی تاثیر بر دیگری (نفوذ اجتماعی) برای شهروندان اهمیت دارد. در جایگاه بعدی نشاط دهنندگی تیپ گرم که تجمعی از مولفه های (نمایشی کردن - شالوده شکنی و تاثیر بر دیگری) در رتبه آخر قرار دارد، که در بین مناطق ۱۳ گانه مناطق ۱۰-۱۱-۱۲ و ۹ بیشترین جایگاه را داشته و مناطق ۵-۴-۲-۱ به ترتیب کمتر بوده است. در گویه نمایشی کردن موقعیت های رفتاری و بیانی در منطقه ۹ بیشترین استقبال و در منطقه ۵ و ثامن (منطقه حرم مطهر) کمترین ابراز وجود را در جمع های صمیمی داشته است. گویه شالوده شکنی موقعیت بیانی و رفتاری در منطقه ۹ بیشتر و در منطقه ۴ کمتر مورد استقبال قرار گرفته است. در نهایت وضعیت نشاط اجتماعی شهروندان در گروه متوسط قرار دارد. برنامه ریزان اجتماعی و فرهنگی در جهت تقویت روابط اجتماعی و تعاملات شهروندان شهر مشهد که جمع های صمیمی را در قالب دیدار با خانواده، شب نشینی، میهمانی ها، تفریح با دوستان و آشنایان طبیعت گردی را بیشتر حمایت و آموزش مهارت ارتباطی را برای ارتقا نشاط بخشی در محافل صمیمی برنامه ریزی خود قرار دهند.

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری با عنوان « مطالعه نشاط اجتماعی در بین شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر مشهد و توزیع آن به تفکیک مناطق شهری » با همکاری نویسندگان می باشد.

مشهد مقدس» مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری،

سال اول، تابستان، شماره اول (۱۵۳-۱۷۷)

ببی، ازل. (۱۳۹۰)، روش های تحقیق در علوم اجتماعی، ترجمه رضا فاضل، جلد اول، چاپ هشتم، تهران: نشر سمت.

پور طاهری، مهدی و احدالله فتاحی و رضا نعمتی و اسماعیل آدینه وند (۱۳۹۵)، « تبیین مزیت های استفاده از مدل ترکیبی تصمیمی گیری WASPAS در مکان یابی روستاهای هدف گردشگری (مطالعه موردی روستاهای گردشگری استان لرستان)»، برنامه ریزی آمایش فضاء، دوره بیستم، تابستان، شماره دوم (۱۱۳-۱۳۷)

حافظ نیا، محمدرضا، (۱۳۹۱)، روش تحقیق در علوم انسانی، چاپ سیزدهم، نشر سمت: تهران.

حیدری، اکبر، (۱۳۹۱)، «تحلیل فضایی - کالبدی توسعه آتی

را به دیگران انتقال می دهند جزو تیپ نشاط دهنده گرم تعریف می شوند. همچنین این افراد در این محافل صمیمی با رفتارها و سخنان خود حس خوب را به دیگران انتقال می دهند. تیپ نشاط دهنده سرد این پژوهش را تشکیل داده است. با توجه به دو گروه یاد شده، افرادی که مقابل سنخ نشاط دهنندگی (تیپ گرم و سرد) قرار می گیرند، گروه نشاط گیرندگی این تحقیق را تشکیل می دهد، که به آرامش و آسودگی خاطر می رسند.

با توجه به بیان مولفه های نشاط اجتماعی و تیپ های بدست آمده از این پژوهش، باید بیان کرد که نشاط بخشی اجتماعی شهروندان شهر مشهد بر روی معیار متوسط (۳/۵) قرار گرفته است که در مجموع میانگین مناطق (۱-۲-۳-۴-۵) کمتر از معیار به دست آمده است؛ بنابراین معیار این مناطق براساس یافته جدول ۱۱ (۲/۷۸) بوده است که متوسط روبه پایین می باشد. منطقه ۹ بر مبنای معیار بیان شده با توجه به یافته های جدول مربوطه در حد وسط (۳/۵۵) قرار دارد؛ و مناطق (۳-۶-۷-۸-۱۰-۱۱-۱۲ و ثامن) بالاتر از حد معیار بوده است و براساس یافته های جدول مذکور میانگین (۳/۹۳) در این تحقیق برای نشاط اجتماعی این مناطق بدست آمده است.

با توجه به یافته های بدست آمده از این پژوهش سطح بندی نشاط اجتماعی در هر منطقه ای بیان می کند که وضعیت نشاط دهنندگی تیپ سرد که با پیامد ایجاد حس خوب در دیگری از سوی افراد نشاط دهننده ابراز می شود در سطح مناطق بهتر از دیگر مولفه ها بوده است. در مرتبه بعدی

منابع

آلتینی، لونت و الکساندر پاراسکوس، (۱۳۹۴)، روش تحقیق، ترجمه صادق صالحی، پگاه ایزدی، سالار کهرزادی و زهرا پازوکی نژاد، چاپ اول، تهران: انتشارات مهکامه.

ابراهیمی لویه، عادل و سلیمان میرزائی راجعونی، (۱۳۹۶)، تحقیق کیفی در علوم اجتماعی، چاپ اول، انتشارات لویه: تهران.

ایمانی جاجرمی، حسین، (۱۳۸۴)، بررسی جامعه شناختی عوامل موثر بر عملکرد شورای اسلامی شهر در توسعه محلی، رساله دکتری جامعه شناسی توسعه دانشگاه تهران: دانشکده علوم اجتماعی.

بدری، سیدعلی و صداله طیبی، (۱۳۹۱)، « بررسی عوامل موثر بر هزینه های گردشگری مذهبی، مطالعه موردی: شهر

- شهرداری منطقه پنج مشهد قابل دسترس در
[<https://zone5.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه شش مشهد قابل دسترس در
[<https://zone6.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه هفت مشهد قابل دسترس در
[<https://zone7.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه هشت مشهد قابل دسترس در
[<https://zone8.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه نه مشهد قابل دسترس در
[<https://zone9.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه ده مشهد قابل دسترس در
[<https://zone10.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه یازده مشهد قابل دسترس در
[<https://zone11.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه دوازده مشهد قابل دسترس در
[<https://zone12.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه ثامن مشهد قابل دسترس در
[<https://zonesamen.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- صفری شالی، رضا، (۱۳۹۰)، راهنمای تدوین طرح
تحقیق (پروپوزال نویسی)، چاپ سوم، انتشارات جامعه و
فرهنگ: تهران.
- عبداللهی، علی اصغر و زهراخدا مان، (۱۳۹۵)، «بررسی و ارزیابی
فضایی کالبدی شاخص‌های رشد هوشمند با استفاده از
مدل WASPAS (مطالعه‌ی موردی: مناطق شهر
یزد)»، فصلنامه علمی و پژوهشی مطالعات نواحی
شهری، پاییز، شماره هشتم، (۷۹-۹۹)
- قنادان، منصور و هدایت الله ستوده و ناهید مطیح، (۱۳۹۵).
جامعه‌شناسی (مفاهیم کلیدی)، چاپ یازدهم، انتشارات
آوای نور: تهران.
- قهرودی تالی، منیژه، (۱۳۸۱)، «ارزیابی درون‌یابی به روش
شهر سقز با تأکید بر شاخص‌های رشد هوشمند شهری
با استفاده از مُدل آنتروپی شانون»، مجله جغرافیا و
توسعه شهری، پاییز و زمستان، شماره دوم، (۶۷-۹۴)
- خاکپور، براتعلی و علیرضا باوان پوری (۱۳۸۸)، «بررسی و
تحلیل نابرابری در سطوح توسعه یافتگی مناطق شهر
مشهد»، مجله دانش و توسعه (علمی - پژوهشی) سال
شانزدهم، تابستان، شماره ۲۷ (۱۸۲-۲۰۲)
- دیوسالار، اسدالله و معصومه عالی‌شان (۱۳۹۶). «نقش تصمیمات
مدیران محلی در سرزندگی و نشاط شهروندان (مطالعه
موردی: شهرسازی)»، فصلنامه پژوهش‌های نوین علوم
جغرافیایی، معماری و شهرسازی، زمستان، شماره
یازدهم، (۱۳۳-۱۴۹)
- ذکایی، محمدسعید، (۱۳۹۵)، «نشاط اجتماعی: موانع، فرصت
ها و سیاست‌ها»، در: مجموعه مقالات گزارش وضعیت
اجتماعی کشور (جلد سوم)، وزارت کشور، شورای
اجتماعی کشور، انتشارات پژوهشکده فرهنگ و هنر با
همکاری پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی؛
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- سالنامه آمار شهر مشهد (۱۳۹۶). شهرداری مشهد معاونت
برنامه‌ریزی و توسعه سرمایه انسانی با نظارت مدیریت
آمار و تحلیل اطلاعات.
- ساروخانی، باقر، (۱۳۷۷)، روش‌های تحقیق در علوم
اجتماعی، مجلد دوم، چاپ اول، انتشارات پژوهشگاه علوم
انسانی و مطالعات فرهنگی: تهران.
- ساروخانی، باقر، (۱۳۷۳)، روش‌های تحقیق در علوم
اجتماعی، مجلد اول، چاپ دوم، انتشارات پژوهشگاه علوم
انسانی و مطالعات فرهنگی: تهران.
- شهرداری منطقه یک مشهد قابل دسترس در
[<https://zone1.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه دو مشهد قابل دسترس در
[<https://zone2.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه سه مشهد قابل دسترس در
[<https://zone3.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)
- شهرداری منطقه چهار مشهد قابل دسترس در
[<https://zone4.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه
(۹۷/۶/۱۰)

- پژوهشی پژوهش های بوم شناسی شهری، سال هشتم، بهار و تابستان، شماره ۱، پیاپی ۱۵ (۶۳-۷۶).
 مقدس، علی اصغر و شفیعه، قدرتی، (۱۳۹۰). «بررسی نقادانه نظریه های جامعه شناسی عواطف جانانان ترنر، تودور کمپر و ادوارد لاولر»، فصلنامه علمی و پژوهشی جامعه شناسی کاربردی دانشگاه اصفهان، سال بیست و دوم، تابستان، شماره پیاپی (۴۲)، شماره دوم، (۱۴۳-۱۶۶)
 نوبری، نازک و محمد رحیم (۱۳۸۹)، «حکمرانی خوب شهری یک ضرورت تردید ناپذیر»، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران. مجله دانش شهر، شماره ۱۱
 یوسفی، علی (۱۳۸۷)، «گزارش طرح پژوهشی سامانه اطلاعات اجتماعی شهر مشهد»، معاونت فرهنگی اجتماعی شهرداری، با نظارت مدیریت برنامه ریزی و نظارت
 یونسکو، (۱۹۸۹). کنوانسیون حقوق کودک، قابل دسترس در [http://www.unic-ir.org/hr/convention-](http://www.unic-ir.org/hr/convention-child.htm)
[http://www.unic-ir.org/hr/convention-](http://www.unic-ir.org/hr/convention-child.htm)
 [child.htm] تاریخ مراجعه (۹۷/۶/۱۰)
- Clark, V. L. P., Creswell, J. W., Green, D. O. N., & Shope, R. J. (2008). "Mixing quantitative and qualitative approaches". Handbook of emergent methods, pp.363-385.
 Kerlinger, F. N. (1966). *Foundations of behavioral research*.
 Marshall, C., & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*, Sage publications.
 Merriam, S. B. (2002). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*, Jossey-Bass Inc Pub.
 Stake, R. E. (2005). Qualitative case studies.
- کریچینگ، پژوهش های جغرافیایی، زمستان، شماره ۴۳، (۹۵-۱۰۸).
 کلاتری، خلیل، (۱۳۸۷). پردازش و تحلیل داده ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی با استفاده از نرم افزار Spss، چاپ سوم، نشر فرهنگ صبا: تهران.
 گزارش توصیفی شادترین و غمگین ترین استان ها کدام اند؟ (۱۳۹۴) شهریورماه، قابل دسترس در <http://www.asriran.com> تاریخ مراجعه (۹۷/۶/۱۰)
 گزیده شاخص های جمعیتی شهر مشهد (۱۳۹۶) شهرداری مشهد معاونت برنامه ریزی و توسعه سرمایه انسانی با نظارت مدیریت آمار و تحلیل اطلاعات.
 مرادی، سجاد. (۱۳۹۵)، «سیاست شادکامی در ایران، وضعیت موجود و توصیه های سیاستی»، در چکیده مقالات همایش ملی سیاستگذاری اجتماعی در ایران، دانشگاه علامه طباطبایی، اسفندماه، صص: ۱۷۳-۱۷۵.
 مافی عزت الله و مهدی عبدالله زاده، (۱۳۹۶)، «ارزیابی پایداری اجتماعی کلان شهر مشهد»، دو فصلنامه علمی
 In Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed.) pp. 443-466. Thousand Oaks, CA: Sage.
 Veenhoven. R. (1984). *Conditions of Happiness*. Dordrecht: Kluwer Academic
 Zavadskas, E. K., Z. Turskis & J. Antucheviene, "Optimization of Weigheted Aggregated Sum Product Assessment", Electronics and Electrical Engineering Electronika IR Electrotechnica, No. 6 (122), 2012.